

Denne fil er downloadet fra
Danmarks Tekniske Kulturarv
www.tekniskkulturarv.dk

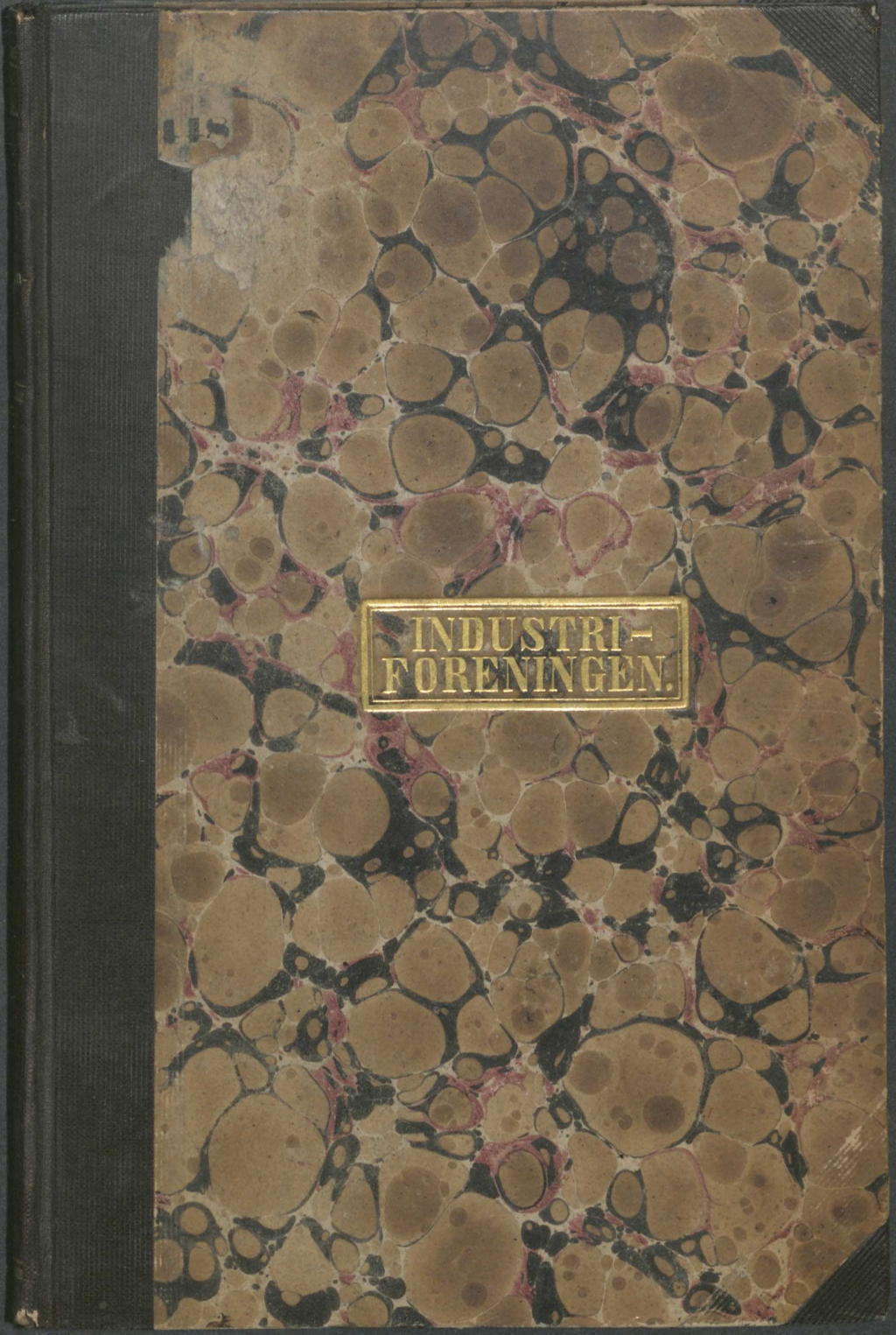
Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på
www.tekniskkulturarv.dk/about

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

115

The image shows the front cover of a book. The cover is decorated with a marbled paper pattern featuring large, irregular, light brown or tan-colored spots or 'cells' separated by dark, almost black, veins. Interspersed among these are thinner, branching veins of a reddish-pink color. The overall effect is a complex, organic, and somewhat abstract pattern. In the center of the cover, there is a rectangular label with a thin gold border. The label contains the text 'INDUSTRI-FORENINGEN.' in a bold, serif, all-caps font. The text is gold-colored and stands out against the darker background of the label. The label itself has a slightly textured, possibly leather or cloth, appearance. The edges of the book cover show some wear and slight discoloration, particularly along the top and bottom borders. The spine of the book is visible on the left side, showing a dark, textured material, likely cloth or leather, which is slightly worn at the top and bottom corners. The spine also has some faint, illegible markings near the top.

INDUSTRI-
FORENINGEN.

127

T

201

331 80

331 80

334.5. Som[✓] gl

1867.

2. Opl.

"H. 80-9"

Om Arbejderforeninger.

Til Oplysning og Veiledning

ved

H. Chr. Sonne,

Sognepræst i Tisted.

Andet forøgede Dflag.

Kjøbenhavn.

H. Hagerups Boghandel.

Louis Kleins Bogtrykkeri.

1867.

DANMARKS TEKNISKE BIBLIOTEK

Motto: „Blandt alle de Bestræbelser, som ere forsøgte for at have den arbejdende Klasse i timelig Velvære, i borgerlig Ansæelse og i saadanne moralske og intellectuelle Egenskaber, hvoraaf hine tilsidst afhænge, er der ingen saa lovende som Nutidens Virksomhed for Arbejderforeninger“.

John Stuart Mill.

„Naar der tales om Arbejderforeninger, maa det strax slaaes fast, at Taler her er om en Sag, hvis helbige Fremgang ikke beroer paa særlige lokale gunstige Forhold eller særlige Omstændigheder, som ikke findes andre Steder, men naar der blot vises den samme faste og ubholdbare Villieskraft, forenet med den samme Indsigt og Forstandighed, vil man naae det samme store Resultat paa hvilket som helst Sted i Verden“.

W. Wardleworth.

De hyppige Anmodninger, der i den senere Tid fra forstjællige Sider ere rettede til mig om at meddele Oplysninger om den i Thisted dannede Arbejderforening og om Fremgangsmaaden ved saadanne Foreningers Oprettelse, og som det efterhaanden er blevet mig uoverkommeligt i hvert enkelt Tilfælde at besvare nogenlunde tilfredsstillende, foranledige mig til at offentliggjøre nærværende Meddelelse til Efterretning for Dem, der her i Landet interessere sig for Sagen og kunne ønske nogen Anvisning til at virke for den. Det er derfor ikke min Hensigt med disse Blade at indlade mig paa nogen udførligere og dyberegaaende Behandling af det store og vidtløftige Emne om Arbejderforeninger i Almindelighed, hvorom man, saavidt jeg veed, i den nærmeste Fremtid kan imødesee Afhandlinger fra kyndigere og dygtigere Mænd*), men kun i muligt Korthed at give et Begreb om Betydningen af denne Sag og en let overkommelig Veiledning til at sætte den i Gang hos os, hvorhos jeg, med Forbigaaelse af de forstjællige Skikkelser og Maader, hvorpaa Arbejderforeninger kunne fremtræde efter de forstjællige Formaal, de sætte sig, eller rettere efter de forstjællige Veie, ad hvilke de stræbe efter det samme Formaal, kun vil holde mig til den Side af Sagen, som er den simpleste og nemmeste og under alle Forhold lige anvendelig, og som derfor paa de fleste Steder vil være den naturligste at begynde med, nemlig den Slags Arbejderforeninger, der dannes til fælleds Indkjøb og Udsalg af

*) Senere er udkommet: F. F. Ulrik: „Arbejderforeninger til gjensidig Hjælp“ og P. Burmeister: „Om Syge- og Alderdomsforsørgelses-
sager“.

Levsnødsnødenheder. Det er i denne Skikkelse, vi især i England træffe Arbejderforeningerne; de betragtes der i Almindelighed som Tidens største Folkeanliggende, som Alle, Høie og Lave, kappes om at udbrede efter det Mønster, der for 22 Aarsiden blev givet af Arbejderne i den lille By Rochdale, og der findes allerede nu henved 1000 saadanne Foreninger, alle ordnede omtrent paa samme Maade, og Antallet voger stadig. Medens der derfor i de fleste andre europæiske Lande findes talrige Arbejderforeninger i andre Mønstre (s. Ex. Foreninger til forskjællige industrielle Foretagender, til Opførelse af Boliger, til Opdyrkelse af øde Landstrækninger osv.), saa er det fortrinsvis England, man maa fæste Opmærksomheden paa ved den Slags Foreninger, som her nærmest skulle omtales; og man kan neppe danne sig nogen klar Forestilling om disse Foreningers Bessaffenhed og Betydning, uden at have gjort sig bekendt med den Maade, hvorpaa de fremtræde og virke i England, og de overordentlige Frugter, de der allerede have baaret; og det er en stor Lettelse for os, som ville følge Sporet, at vi kunne benytte de rige Erfaringer, som der ere gjorte, og fra Begyndelsen være opmærksomme paa de mange Vanskeligheder og Misgreb, som man der efterhaanden har lært at overvinde og vogte sig for; og der er i denne Henseende mere at agte paa, end man ved et løst Bekjendtskab til Sagen skulde troe. Hvor stor Udbredelse Arbejderforeninger end have fundet og hvor betydelig en Rolle de end spille ogsaa i andre Lande, maa vi dog give England med sit praktiske Folk Vren for at være deres Bugge, og dette Land maa staae for os som Forbillede og Læremester, naar vi ville følge efter.

I et nylig udkommet engelsk Prisfrift om Arbejderforeninger hedder det i Indledningen:

„Ethvert Menneffe, der har Interesse for Menneffeslægten's sande Vel, kan ikke undlade at gjøre sig bekendt med og glæde sig over Arbejderforeningsagens Historie og Fremvægt; dens Fremkomst og raske Udvikling er en af de lyseste Sider i vort Lands Historie og betegner et Vendepunkt i vort industrielle Liv, der bærer velsignede Resultater i sit Skjød. Den Sæd, som

for omtrent 20 Aar siden blev udsaaet i Rochdale, har siden baaret overflodig Frugt; det lille uanselige Agern har udviklet sig til en kæmpemæssig og herlig Eg, hvis Grene nu brede sig ud over hele Riget og omslynge næsten alle Arter af Industri; det har bevirket en heel Omvæltning i vor borgerlige Samsundsorden og har indviet en ny Era med gjensidig Hjælp og Broderfjærlighed, som ikke kan andet end øve en mægtig Indflydelse paa vor fremskridende Udvikling som Nation og paa vor Lykke som Folk.

Denne Sag har efterhaanden opnaaet en saadan Organisation og Kraft at det langt har overtruffet dens første Forfjæmpers dristigste Forventninger, og dens uhorte raske Fremgang har aftenget dens bittreste Modstandere deres Beundring og Opmuntring. Den begyndte som en Drøm, et Hjernespind, et Foster af Projectmageres Fantasi og skjøre Hoveder, men er nu voxet op til en Bevægelse i Samsundet, der griber om sig med en saadan uimodstaaelig Voldsomhed, at den ikke længer kan oversees eller behandles med Foragt; vore talentsfuldeste Skribenter, vore største Philosopher paa Samsundets og Politiskens Omraade, vore meest oplyste Statsmænd kappes nu om at prise denne Bevægelse. Og den har ikke naaet denne Høide ved Hjælp af Begunstigelse udenfra eller ved almindelig Velvillie, men ofte med begge disse lige imod sig. Dens Fødsel hilsees med Spot og offentligt Had, dens Barndom stempledes med Kamp og foreløbige Uheld og de interesserede Partiers planmæssige Modstand, men tiltrods for alt dette arbeidedes der trostigt fremad og omsider ved omhyggelig Pleie gav det lille svage Barn Livstegn, det var snart uden Fare og blev et sundt, triveligt Barn; derpaa naaede det Unglingsalderen, blev myndigt og staaer nu i sin Manddoms fulde Kraft. Vi tvivle ikke paa, at denne Sag, ved herefter at ledes med den samme Klogskab, Redelighed, sund Dømmekraft og uroffelig Villiesfasthed og seig Udholdenhed, som hidtil har ført den frem, vil endnu naae en større Udvikling og derved komme til at øve en velsignelsesrig Indflydelse paa Arbeidsklassens og Haandværkernes fremtidige Lykke og Selvstændighed".

Idet jeg nu vil give en kort Fremstilling af de engelske Arbejderforeningers Organisation og Virksomhed, vil jeg forudsætte en Underskyldning til de Læsere, der muligen heri kunne finde enkelte Gjentagelser af hvad jeg allerede tidligere har meddelt i nogle Artikler i „Thisted Amtstid.“, men som jeg ikke tør forudsætte saa almindelig bekendt, at jeg bør forbigaae det her.

Arbejderforeningernes Formaal.

Dette maa vel adskilles fra Maaden og Middelene, hvorved det søges opnaaet. Det er saaledes vistnok urigtigt, naar det i Thisted Kjøbstads Arbejderforenings Vedtægter § 1 hedder — ganske overensstemmende med Rochdale-Lovene — at „Foreningens Formaal er ved frivillige Bidrag af Medlemmerne at danne et Fond for at sætte dem istand til et fordelagtigere Indkjøb af Livsfornødenheder“. Dette er egentlig ikke Formaalet, men Middelene; overseer man dette, fæster man let Opmærksomheden fortrinsvis paa Sagens økonomiske og reent materielle Side og taber den sande dybe og store Betydning affyne; nei, Formaalet er at have den i borgerlig Henseende lavere stillede, afhængige og trykkede Deel af Befolkningen til et høiere sædeligt, intellectuelt og socialt Trin og derved til en hårdere Plads i Samfundet, at forhjælpe dem til at blive sig deres Menneskeværd bevidst, at som vi alle ere Mennesker for Gud, det saaledes ogsaa maa blive vitterligt i Samfundslivet, at Adskillelsen efter Stand og Klasser er en Tankeløshed, at den Betragtning, at Nogle have Privilegium paa at være Herrer, at lade Andre gjøre Arbeidet og selv nyde Lønnen, medens Andre ere fødte til at være afhængige, ringeagtede og oversete, er en Uretfærdighed, at der er en fornustig og lovlig Fællede (Socialisme), der ligelig berettiger ethvert Menneske til ved alle redelige Midler at hjælpe sig selv og arbeide sig op, som han bedst forstaaer og kan.

Nu er det en sørgelig Erfaring, at det økonomiske Tryk i saa mange Henseender virker nedbrydende paa et Menneskes aandelige Liv: naar en Mand ikke kan erhverve sig sit Udkomme

maa han begynde at gjøre Gjæld, og strax kommer Afhængighedssølelsen, der voxer med Gjælden; han er ikke blot bekymret for den Dag imorgen, men ogsaa den Dag igaar efterlader sin nagende Bekymring; han er efterhaanden ikke istand til at opfylde sine Forpligtelser med Afbetalingen, han maa finde paa Udveie og smaa Udflugter, hans Redelighed og Ordholdenhed og dermed Hæderligheden i hans Charakter begynder at svigte, han kan ikke længer forskaffe sig kraftig og nærende Føde, saa søger han at styrke sig med Brændevin, eller han bruger det som Middel til at fordrive Sorgerne; Armoden medfører Uorden, Ureenlighed, Uhyggelighed i Hjemmet; naar han kommer fra sit Arbeide, har han ingen Lyst til at være hjemme, men tyer heller til Bertshuset, kort sagt, han er kommen paa en Skraaplan, hvor han glider dybere og dybere, det Ene føder det Andet af sig, den ene gode Følelse hos ham udslukkes efter den anden, Fremtiden ligger mørk for ham, han siner intet Haab, Modet synker og han giver ganske tabt. Skulde Nogen mene, at dette Billede er for mørkt, saa tør jeg desværre paa-
staae, at Virkeligheden frembyder altfor mange saadanne.

Meningen er jo ikke, at det kun er den Slags Menneſker, her er bestreuen, som Arbeiderforeningerne ere bestemte til at reise op; de, der først ere sunkne saa dybt, lade sig vanskelig reise igjen; men kan Armod og dermed følgende Gjæld og Næringsforger udbrede saa megen sædelig Glendighed, som vi daglig see, saa er det ogsaa aabenbart, hvilken Betydning et sorgfrit Udkomme og timeligt Velvære har til at hæve Menneſtens ædlere Følelser og vække deres aandelige Liv, og hvilken Belsignelse det maa være for det hele Samfund, naar man kan finde Midler til at bryde hine Lænker og fremme diſe Goder. Det er i Erkjendelsen heraf at man har udtænkt og valgt

Den Vei, som Arbeiderforeningerne gaae,

idet diſe virke til at forbedre Medlemmernes Kaar og aabne dem lyse Udsigter til Fremtiden for derved at faae dem til med godt Mod at reise deres Hoveder. Fremgangsmaaden er

da denne; et Antal „Arbeidere“ forene sig om i Fælledsskab at forsyne sig selv med deres Livsformødenheder; der er ingen Mand saa fattig, at der jo er visse saadanne uundværlige Fornødenheder, som han maa kjøbe, og der er neppe nogen Mand i saa uøle Raar, at han ikke med en alvorlig Villie, om endog med nogen Selvfornægtelse, ugenlig kan undvære nogle faa Skillinger af sin Fortjeneste. De begynde da med i hver Uge at skyde jammen, hvad de kunne afsee af deres Indtægt, og blive ved hermed indtil de paa denne Maade have samlet sig en lille Sum, hvormed de kunne begynde deres Indkjøb. Der er Foreninger i England, der have begyndt deres Virksomhed med 7 Medlemmer og en Kapital af 10 à 20 Rdlr., der er Foreninger, hvis første Indkjøb, der optog hele deres Formue, bestod i eet eneste Pund Thee, og som dog i kort Tid have arbeidet sig op til en anseelig Betydning. Hvad der kjøbes og sælges, betales strax contant, og saasnart Varerne ere borte, har man derfor strax Penge, hvorfor der gjøres Indkjøb paany, og da man ved den contante Betaling kan gjøre fordelagtige Indkjøb, og Varerne atter udsælges til Stedets gjængse Priser, bliver jo stadig Noget fortjent ved Omsætningen, og dette Overskud bliver fordeelt mellem Medlemmerne i det Forhold, hvori Enhver af dem har kjøbt ved Foreningens Udsalg. Dog bliver foreløbig intet udbetalt dem, men Enhvers Andeel skrives til hans Konto og forbliver i Foreningens Hænder som Part af den stadig voksende Driftskapital, indtil ethvert Medlem har staaende et saa stort opsparat Beløb, som Foreningens Love bestemmer; har han naaet det, staaer det ham frit, enten han vil have det Overskydende udbetalt, eller han fremdeles vil vedblive at lade det skrive til og saaledes lade sin Andeel (Actie) voxe. Hvad ethvert Medlem har indestaaende i Foreningen, forrentes med 5% aarlig, som beregnes og skrives til hvert Kvartal; saaledes vokser Medlemmernes Konto stadig paa 3 Maader: 1) ved de ugenlige Indskud, 2) ved den beregnede Andeel i Fortjenesten paa det Beløb, hvorfor de kjøbe ved Foreningens Udsalg, 3) ved de tilskrevne Renter. Hvert Tjeringaar opgjøres Regnskabet, Beholdningen af Varer eftersees og

veies, Fortjenesten beregnes og fordeles mellem Medlemmerne paa ovennævnte Maade. Forat kunne kontrollere, for hvor stort et Beløb Enhver kjober ved Udsalget, har hvert Medlem sin Contrabog, uagtet han betaler contant. Ogsaa Iffe-Medlemmer kunne kjoibe hos Foreningen, og disse faae da ogsaa deres Contrabog, og der beregnes dem en mindre Andeel, f. Ex. $\frac{1}{2}$ eller $\frac{2}{3}$ mod Medlemmerne, af Fortjenesten.

Saa længe Foreningen endnu er lille og Medlemmerne faa, gaaer det Hele ofte ganske simpelt til: eet af Medlemmerne paatager sig at opbevare de faa Varer og paa et Par Aftener i Ugen eller et Par Timer hver Aften at udlevere dem til de andre Medlemmer; men efterhaanden som Virksomheden stiger med Medlemsantallet, bliver det hele Maskineri jo ogsaa vidtloftigere: der maa have et særskilt Udsalgsted og en handelskyndig, lønnet Udsælger, der maa føres noiaagtig Bog over Alting og holdes omhyggelig Kontrol, men i samme Forhold som dette bliver fornødent, vil ogsaa den udvidede Omsætning blive istand til at bære de dermed forbundne Omkostninger.

Den Forening i England, som for 22 Aar siden brød Banen, har nu en aarlig Omsætning af omtrent 1 Million Rdlr. og der findes mange Foreninger, der omsætte for flere Gange 100,000 Rdlr. om Aaret.

Hvilken Fordeel opnaaes nu ved denne Fremgangsmaade for Medlemmerne?

1. De ere sikke paa altid at faae fuldkommen gode og uforfalskede Varer.
2. De beholde selv Fortjenesten ved Salget af de Artikler, de forbruge.
3. De vilke sig efterhaanden ud af Gjæld og den dermed følgende Afhængighed.
4. De opspare sig en lille Kapital, som de have at tye til under indtræffende Uheld, hvor de ellers maatte gjøre Gjæld. Hvergang de kjoibe deres Livsfornødenheder, sætte de med

det samme, uden at mærke det, lidt i en Sparekasse og de mange Bække smaa voge efterhaanden til en stor Aa og bære aarlig 5% Renter, hvad ingen anden Sparekasse giver. Man kan ikke uden Bekjendtskab til de engelske Betretninger gjøre sig nogen Forestilling om, i hvilken utrolig Grad disse Bække kunne svulme op: fra et Sted berettes, at Medlemmernes hele Indskud har i 6 Aar fordoblet sig $3\frac{1}{2}$ Gange; fra et andet, at 3 Mænd, der for 6 Aar siden begyndte en Forening, kunne nu af deres Nettogevinst bygge en Soile med Guld=Sovereigns saa høi som den høieste Fabrikkskorsteen i England; fra et tredje, at en Fader, der har 13 Born at forsyge, har ved at være Medlem af Foreningen for sin Part erhvervet over 4000 Rdlr. (thi det er det Mærkelige, at jo mere et Medlem forbruger og kjøber, desto mere opsparer han). Vignende Resultater meddeles fra mangfoldige engelske Foreninger. Det behøver vel ikke at udvikles, hvor den Bevidsthed, at have en god Spareffilling i Baghaanden for paa kommende Tilfælde, kan rette en forhen forgjældet og forknyt Mand op.

5. Af det indvundne Overflud lægges ved hver Kvartalsopgjørelse en vis Deel tilside for at anvendes til aandelige Diemed for Medlemmerne. Saa snart man paa denne Maade har saaet tilstrækkelige Midler, anskaffes et Forsamlingsværelse, hvor Medlemmerne (stundom med deres Koner) holde Møder, hvor der holdes Foredrag, samtales osv.; man skaffer et Læseværelse, hvor Medlemmerne kunne om Aftenen forefinde gavnlige oplysende og underholdende Læsning, der samles et Bibliothek af nyttige Bøger, som Medlemmerne kunne laane hjem. Efterhaanden som en Forening vinder fast Fod og saaer flere Midler at raade over, udvider den sin Virksomhed i alle Retninger for at fremme Medlemmernes Velvære, yder dem Syge-, Alderdoms- og Begravelses-Hjælp og rækker Haand med til enhver vel-dædig og menneskekjærlig Foranstaltning.

Man maa have gjort sig bekjendt med de forbausende Resultater, saadanne Foreninger have frembragt i England, man

maa have læst de begejstrede Beskrivelser om, hvilken Forandring de have bevirket hos Befolkningen, hvorledes de have forjaget Drukkenskab og Krolivet, udbredt Orden, Hygge og Tilfredshed i Hjemmet, forædlet Charakteren og vaakt Selvsølelsen med Sands for Alt, hvad der er godt og hæderligt, hvorledes den fælleds Samvirken og Stræben til samme Maal har banlyst den smaalige og sneverhjertede Egenfjærlighed, der gaaer efter den gamle Regel, at Enhver er Tyv i sin egen Næring, og fremkaldt aabent trofast Brodersind med den glade Bevidsthed og Erfaring om, at man er stærk ved at holde sammen, og gjensidig gavne hinanden ved at staae Ryg mod Ryg; — man maa kjende noget til den Jubel, der i deres Moder udtales i Ord og staaer præget paa alle Ansigter over, som de selv udtrykke sig, at være komne fra Helvede til Himmelen, for at forstaae, at Engländerne have Ret, naar de sige, at Arbejderforeningene er den gavnligste og menneskefjærligste af alle menneskelige Opfindelser — naar de udsende Missionairer rundt om i Landet, hvor der endnu ikke findes Foreninger, forat forkynde det som et nyt Evangelium for ethvert Menneske: Du kan, naar Du selv vil, blive fri for Gjæld, Du kan faae dit sorgfrie Udkomme, Du kan blive en selvstændig Mand og et hæderligt og anseet Medlem af Samfundet.

Man betragter i England, og vistnok med Rette, Arbejderforeningerne som en enkelt Side af et nyt Verdensprincip, der som Fælledsskab og Samvirken vil seierrikt og ustandseligt bryde sig Bei overalt og gennemtrænge alle Samfundsforhold og udjevne Forskjæl ved at tilveiebringe en ligeligere og retfærdigere Fordeling af Arbejde og Fortjeneste, og det er ikke blot nedefra at Bevægelsen spores, man begynder ogsaa ovenfra at bøie sig for det nye Princip og mærker stor Betsignelse deraf, der høres det ene Exempel efter det andet paa, at Giere af Fabrikker, Kulminer, Landeindomme, Møller osv. begynde at give deres Arbeidere directe Andeel i Fortjenesten af deres Bedrift.

Naar nu Nogen vil stille sig i Spidsen for at danne en Arbejderforening, er Hovedbetingelsen, at han selv først sætter sig fuldkommen ind i Sagen og alle dens Enkeltheder og faaer et klart Overblik over, hvorledes det Hele skal indrettes. I denne Henseende er der givet et fortrinligt Hjælpemiddel i det engelske Arbejderblad »The Co-operator» by Henry Pitman, Manchester, som ikke noksom kan anbefales; der kan neppe tænkes noget Spørgsmaal Sagen betræffende, uden at det i dette Blad finder sin klare Besvarelse, enhver Tvivl og Betænkelighed vil man der faae hævet, enhver Indvending grundig gjendreven; Bladet, hvoraf der hver 14de Dag udkommer et Nr., haves her for 1 Rdlr. aarlig.

Naar Vedkommende saaledes selv har gjort sig fuldkommen bekendt med Sagen, søger han at faae Stedets Arbejdere samlede og giver dem i en Række Møder (f. Ex. Søndag Aften) en Fremstilling af Arbejderforeningernes Bestaaenhed og Betydning og fortæller dem, hvad der paa den Maade er udrettet i England, hvorpaa »The Co-operator» vil forsyne ham med mange interessante Exempler. Har han paa denne Maade forstaaet at vække sine Tilhøreres Interesse, dannes Foreningen, der begynder med, at Medlemmerne ugenlig paa en bestemt Dag indskyde et lille Bidrag, f. Ex. 4 à 16 Sk., som skiftevis opkræves af et af Medlemmerne i hvert af Byens Kvarterer og bringes til Kassieren, som holder noiagtig Bog over det Modtagne. Der vælges selvfølgelig en Bestyrelse af de kyn- digste, forstandigste og paalideligste Mænd, der fordele Forretningerne mellem sig og hver 14 Dage eller Maaned holde Møder for at raadslaae med hverandre om Foreningens Anliggender, ligesom der jevnlig holdes Møde med alle Medlemmerne for at holde Interessen vaagen. Naar man har sammenskudt 50 Rdlr., kan man gjerne begynde med Udsalg af Rugbrød, som man let faaer en af Byens Bagere til at levere Foreningen 8 à 10 % under den sædvanlige Pris, medens de udsælges til den gjængse Pris fra forffjællige Medlemmers Huse, paasjende fordeelte i Byen; efterhaanden kan man ogsaa opkjøbe og paa samme Maade udsælge Ost og maaske enkelte andre

Artikler; men inden man kan aabne et formeligt, nogenlunde fuldstændigt Udsalg, maa man have samlet 6 à 800 Rdlr. af Medlemmernes Indstud og endda sikkre sig et Laan, saa at man kan raade over mindst 2000 Rdlr.; man vil endda ikke kunne indkjøbe store Kvantiteter, naar Udsalget skal være forsynet med alle de Artikler, som bruges i Medlemmernes Huusholdninger, men dette er netop Fordelen ved Handelen for rede Penge, at man stadig har disse ihænde til at gjøre nye Indkjøb, saa at man kan gjøre en stor Omsætning med en forholdsvis lille Driftskapital. Som et talende Exempel herpaa skal jeg blot anfore, at Foreningen her i Thisted ved et Udsalg af Rugbrød, hvor dog ikke Halvdelen af Medlemmerne købte, med en Driftskapital af 30 Rdlr. (som rigtignok blev givet ud og atter taget ind i hver Uge) fra 1ste Juli til 1ste Novbr. s. A. fortjente 53 Rdlr., hvilket i et Aar vil udgjøre 160 Rdlr. eller 530 % af Driftskapitalen; og hvis alle Medlemmer havde købt deres Brød ved Udsalget, vilde Resultatet vise sig endnu langt gunstigere.

Er man nu kommen saavidt, at man kan aabne et Udsalg, saa lægge vore engelske Raadgivere os følgende Raad indstændig paa Hjerte:

1. Vælg et saavidt muligt for alle Medlemmer bekvemt beliggende Udsalgsted i Byen.
2. Vælg en kyndig, fuldkommen tro og paalidelig Udsælger; lad ham stille betryggende Kaution for hvad der er ham betroet og hold Kontrol med ham paa den Maade, som er anvist i »The Co-operator« 1866 Nr. 90, 91 og 97 pag. 35, 43 og 137, og lön ham saaledes, at han ikke behøver at søge at lønne sig selv.
3. Køb og sælg udelukkende for rede Penge.
4. Udsalg ikke nogensomhelst Slags Spiritus.
5. Anvend al Flid for at opspørge de paalideligste en gros Handelskuse, hvor I kunne være fuldkommen sikkre paa at blive reelt behandlede baade hvad Varenes Godhed og Pris angaaer, og indlad Eder aldrig med ubekjendte Handelsreisende.

6. Indrøm ogsaa Ikke-Medlemmer Andeel i Overstuddet, naar de kjøbe ved Foreningens Udsalg.
7. Bevar Enighed og trofast Sammenhold mellem Medlemmerne og afværge al Splidagtighed.
8. Fæst ikke for udelukkende Opmærksomheden paa Sagens materielle Side, men tænk stadig paa det høiere Formaal, der tilstræbes.
9. Hold den nøiagtigste Orden i al Bogføring, Regnskabsvæsen og Foreningens Pengesager, og lad alt Herhenhørende være i saadanne Hænder, at der i Foreningen kan herske en uroffelig Tillid til dens Solidhed.
10. Bær forsynlig og aarvaagen til at opdage og møde enhver Vanskelighed og Fare.
11. Bær ikke for utaalmodig efter strax at see store Resultater og opnaae betydelig Binding; Erfaring har paa de fleste Steder i England viist, at der i Begyndelsen er mange Vanskeligheder at overvinde og at det fra først gaaer langsomt fremad, men med Taalmodighed og Udholdenhed er Seiren sikker.
12. Medlemmerne maa ikke være for hurtige til at tage deres opsparede Penge ud af Foreningen, selv om det skulde koste dem nogen Selvfornægtelse at lade dem blive staaende.
13. Bær tro med at kjøbe i Foreningens Udsalg, om Du endog har nærmere til en anden Butik.

Med disse Raad er tillige peget paa de Farer, man bestandig har at være opmærksom paa, og som ellers kunne blive truende for hele Foreningens Eksistens.

Til disse 13 Regler kunne vi endnu føie en 14de: Vil Du virke for en Arbejderforening, saa belav Dig paa Kamp og Modstand; denne har endnu ingen god Sag undgaaet i Verden og Arbejderforeningsagen da ikke heller; ja saalænge det blot er paa Papiret man virker, saalænge man indskrænker sig til Avisartikler, eller der udsættes Præmier for det bedste Prisskrift om Sagen, saa er den fortræffelig i Alles Øine; men prøv blot paa at gjøre Alvor af den i Virkeligheden, saa vil den paa ethvert Sted møde erklærede Modstandere, der ere rede

til at befjæmpe den med alleslags Baaben, stifte Hovederne sammen og gjøre Nar ad det Hele, og det pinligste er, at der vil være Mange, der indlade sig paa at kritisere, raisonnere og domme om Tingen uden at have det mindste Begreb om den.

Den sædvanligste Indvending, der overalt vil gjentage sig, er denne, at Arbejderforeningerne ere et Indgreb i de Handlendes Rettigheder og skade deres Næring, og det er da ogsaa fra Kjøbmandsstanden at den stærkeste Modstand efter Reglen reises. Hertil ville vi svare: Erfaring har i England viist, at Sagen ikke tilføier de Handlende saa stort Tab, som de i Begyndelsen ere tilbøielige til at befrygte; og endvidere: det er en stor Misforstaaelse, at der i Samsundet skulde være saadanne Klasse-Privilegier og Monopoler, at den ene Samfundsklasse skulde være eneberettiget til at leve paa den andens Bekostning. Arbejderforeningerne hvile paa det Princip, at det er enhver Stand og enhver Mand tilladt at erhverve sig sit Udkomme og bane sig sin Vej igjennem Livet paa enhver ærlig og redelig Maade; de forene i sig paa engang den rette Communisme og den sande Næringsfrihed, at forene sig og holde sammen med Andre, hvor det kan være til fælles Gavn, men frigjøre sig for Afhængighed af Andre, hvor denne lænkebinder os i vore tilladelige Bevægelser. Det er dertil en stor Misforstaaelse og Ensidighed, der vidner om Mangel paa den rette Samfundsaaend, naar den Enkelte vil indbilde sig, at det kan være til Skade og Tab for ham at en Klasse Mennesker hjælper eller lærer at hjælpe sig selv op; den arbejdende Klasse kan, hvor den i økonomisk og sædelig Henseende staaer lavt, blive en trykkende Byrde for hele Samfundet, men hvor den kan hæves til Selvstændighed og Velvære, kan dette aldrig andet end være til Belsignelse for Samfundet og for hvert enkelt Lem i det; dette maa Enhver erkjende, der i Sandhed vil være et friskindet Lem paa Samfundslegemet med Interesse for det fælles Bedste, og ikke en sneverhjertet Eneboer, der vel boer midt i en By, men dog ikke tænker paa andet end sin egen personlige Profit.

Til yderligere Belysning af denne Indvending vil jeg her meddele en Artikel efter »The Co-operator« :

„En af de væsentligste Indvendinger, der er fremført mod Arbejderforeninger og som har gjentaget sig overalt, hvor saadanne Foreninger ere blevne oprettede, er denne, at man derved høiligen foruretter de Mange, der nu drive Handel og som derved have deres Næringsvei. Hverken den Enkelte eller nogen Forening af Flere, siger man, har Ret til hensynsløst at gribe ind i den borgerlige Orden og hjerteløst at ophæve Sædvaner og Indretninger, der have Aarhundreders Hævd og hvis Bevarelse er en Velfærdssag for Mange.

Det Spørgsmaal, vi maae forelægge os selv, inden vi forene os til at sætte en Sag i Gang, der truer med at forandre Samfundets gamle Orden, er dette: vil denne Sags Fremgang befordre det store Flertals Velbære? og maae vi besvare dette bekræftende, maae vi antage, at den maa være „til størst mulig Gavn for det størst mulige Antal Mennesker“, saa ere vi fuldkommen berettigede til at gjøre vort Yderste for at arbejde for en saadan Sags almindelige Udbredelse og vinde saa mange som mulig for den, selv om nogle Faa lide Tab derved. Det kan vistnok ikke nægtes, at Enkelte lide Tab ved Arbejderforeningerne, thi naar disses Udsalg blomstre, maa det, i hvert Fald for en Tid, gaae ud over Høkere og Detailhandlere.

Vi oprette ikke Arbejderforeninger, fordi vi have den mindste Lyst til at fornærme eller skade Noget, men fordi vi ere overbeviste om, at vi derved virke for en Sag, der er af yderste Bigtighed for det almindelige Bedste, og at for hver Een, der lider Tab ved disse Foreninger, er der Hundreder, som have ustatteerligt Gavn af dem, og disse Hundreder henhøre til den fattigste Klasse i Samfundet, som mest trænger til at hjælpes.

Der gives dog vist ikke Noget, der vil betvivle vor ligefremme Ret til at danne saadanne Foreninger til at forsyne os med Føde og Klæder og til at forbedre vor Stilling i økonomisk, social og sædelig Henseende; der gaaer en Afsociationsaand igjennem vor Tid, vi spore i saa mange Retninger, hvorledes Kræfterne slaae sig sammen; er det de mere Velhavende tilladt at forene deres Tusinder og Hundreder for at anlægge

Jernbaner, oprette Dampskibsrouter, etablere Banker, Kreditforeninger, Assuranceselskaber og andre Aktieselskaber med alle mulige Navne og i alle mulige Diemed — er det flere Rigmænd tilladt at slaae deres store Kapitaler sammen for at fore en fælleds Handelsforretning: kan da Nogen ville formene den uformuende Arbeidsklasse at forene deres Firskillinger og Marker for derved at virke sammen til fælleds Gavn? Intet kan dog være billigere og retfærdigere end det store Princip, hvorpaa Arbejderforeningerne hvile; efterat nemlig Kapitalen har faaet den Rente, der tilkommer den, og efterat alle Udgifter ved Forretningen ere dækkede, gaaer det indvundne Overskud tilbage i Medlemmernes Lomme nøiagtig i samme Forhold, hvori Enhver har kjøbt Varer ved Foreningens Udsalg. Dette er dog saa billigt, som det kan være.

Hvad den Skade angaaer, som saadanne Foreninger tilføie den Enkelte, ville vi spørge: ere ikke alle store Forandringer i vore Samsunds- og Handelsforhold stedse idetmindste for en Tid til Tab for Enkelte? Hvormange Skippere have ikke lidt Tab ved Opfindelsen af Dampskibene? hvor mange Mennekehænder ere ikke bleve oversflodige og ledige ved Dampens Anvendelse til utallige Slags Maskiner, der nu bruges til at spinde, væve, hamre, tærste osv.? hvor mange Vognmand, Fragtmænd, Rudse, Kroeiere have ikke lidt Tab ved de mange Jernbaner, der nu gennemskjære Landene i alle Retninger? og dog er der vel Ingen, der nægter, at alle disse nyere Opfindelser, om de end have medført Tab for Enkelte, dog have været til stor Velsignelse for det Hele til at fremme Folkenes Opkomst og Velstand, idet de have aabnet nye, rige Kilder til Virksomhed og Fortjeneste, saa at naar Alt tages i tilbørlig Betragtning, bliver Fordelen langt overveiende over Tabet.

Vi sagde, at der gaaer en Associationsaand gennem vor Tid; et andet Særkjende ved den er, at Alting stræber fremad; man er ikke længer tilfreds med at gaae i de gamle Spor blot fordi vore Forfædre fulgte dem i lange Tider; men enhver gammel Bane og Skil bliver bragt for den strengeste og hensynsløseste Dommer: Erfaringen, og veiet paa Nyttens og Hensigts-

mæssigheds Bægt, og saasnart det viser sig, at den her ikke længer holder Stand, bliver den lagt tilside og maa give Plads for noget Bedre, som mere svarer til den Tid, hvori vi leve, og den Enkelte maa finde sig i med Selvfornægtelse at gaae af Veien, hvor Samfundsaanden bryder sig nye Baner; det er den Lov, som gjør sig gjældende i Mennesskelivet i dets mangehaande Stikfælsler, og det kan ikke blive anderledes, naar vi ikke ville ønske, at Alting skal synke ned i Død og stillestaaende, vane-mæssig Dvaskhed." †

Men der er en anden Indvending, der useilbarlig vil fremkomme overalt hos os; man vil sige: „ja, i England kunne nok saadanne Foreninger trives, men ikke her i Landet, hvor alle Forhold ere ganske anderledes smaa end der.“ Hertil maae vi svare: det er ganske sandt, Forholdene ere langt mere stor-slaaede i England end her, men dette bliver uden nogen væsenlig Indflydelse paa Arbejderforeningerne; det er atter og atter gjentaget i de engelske Arbejderblade, at det ikke er i Fabrikbyerne eller blandt Fabrikarbejderne at Foreningerne lykkes bedst, ei heller i de folkerigeste Byer, men efter Reglen er det i Smaabyerne, aldeles uden Hensyn til hvad der er Befolkningens Hovednæringsvei og Bessjæftigelse, at Foreningerne blomstre, fordi der Medlemmerne bedre kunne concentreres om det fælleds Udsalg, medens de i større Byer boe for spredte fra hinanden; med saa Undtagelser tælle de engelske Arbejderforeninger ikke flere Medlemmer end der med Lethed kan samles i enhver af vore smaa Kjøbstæder; uagtet jeg har læst Beretninger om flere Hundrede engelske Foreningers Historie, har jeg ikke læst om en eneste, der er begyndt med saa mange Medlemmer som vor i Thisted. Og hvad Handelsforholdene angaaer, kunne disse ikke i England være saa forssjællige fra vore; man seer nemlig af Foreningernes Regnskaber, at den gennemsnitlige Gevinst er omtrent 10 % af Omsætningen, og det samme vil omtrent kunne opnaaes her, saa at de i den Henseende intet have forud for os. Men kunne de store engelske Forhold paa den ene Side tale mod Sagens Unvendelighed her, saa tale de paa den anden Side lige saa meget til Gunst for den:

hvor Forholdene nemlig ere store i den ene Henseende, ere de det ogsaa i den anden; er der i England større Rigdom, Handel, Omsætning og Fortjeneste efter en langt større Maalestok end hos os, saa findes der ogsaa Armod, Elendighed og Nød i en langt mørkere Stikkelse end her; disse to Modsætninger følges altid ad i deres Dimensioner; der horer i England langt mere til at hjælpe en fattig, nødlidende Arbejder op, end hos os. Det vilde jo være Daarskab at bilde sig ind, at der her i en af Landets Kjobstæder kunde dannes en Arbejderforening, der kunde faae et saadant Omfang som den i Rochdale (med henved 6000 Medlemmer), men der behøves heller ikke saadanne kjæmpemæssige Resultater for at bringe hele Arbeidsklassen i hvilken som helst af vore Kjobstæder paa Fode, hos os kan langt Mindre bringe forholdsviis den samme Betsignelse, som det Store i England. Men hvad man fornemlig maa tage i Betragtning er, at det, her er Tale om, jo ikke er en Handelspekulation i Almindelighed, der vel vilde lyffes bedre i England end her, men en Omsætning af saadanne Nødvendighedsartikler, som ethvert Menneske ligesuldt behøver, hvadenten han boer i England eller i Danmark; vi maae huske paa, at det ikke er for Stads- og Luxusartikler at de mange Tusinder Bund Sterling aarlig omsættes i de engelske Arbejderforeninger, men det er saadanne Gjenstande, hvoraf 100 Arbejdere i Danmark forbruge omtrent det samme Kvantum, som et lignende Antal i England, saa Forstjællen i den Henseende, som det her gjælder om, kun er tilsyneladende.

Foruden foransorte Hovedindvendinger er der endnu fremført andre Anker mod Arbejderforeningerne, men da disse særlig have været rettede mod vor Forening i Thisted, maa jeg med et Par Ord omtale denne.

I det Haab, ved mit Ord at kunne øve nogen Indflydelse paa Byens Arbejdere, indbød jeg disse i Vinteren 18^{65/66} til en Række Møder Søndag Aften; jeg havde hermed fra Begyndelsen slet ikke Arbejderforeninger for Die, men mine Tilhørere gave mig snart at forstaae, at hvis jeg vilde gjøre dem noget Gavn, maatte jeg først hjælpe dem til at faae deres dag-

lige Brød, og derved vaagnede Tanken hos mig om de engelske Foreninger, som jeg vel havde hørt og læst noget om, men først nu begyndte at gøre mig mere bekendt med, og meddeelte efterhaanden i Moderne en Veel om Sagen, der viensynlig vakte Arbeidernes Interesse, og efterat jeg tillige havde indbudt Byens Haandværkere, enedes 83 Mænd om at danne en Forening og begynde d. 1 Mai at indskyde deres ugenlige Bidrag, 8 à 16 Sk. Samtidig meddeelte jeg i „Thisted Amtstidende“ en udførlig Fremstilling af de engelske Foreningers Virksomhed. Dengang betragtede jeg mig endnu selv som staaende ganske udenfor Foreningen og mente, at jeg kun havde det Hverv at give Arbejderne Raad og Veiledning til at hjælpe sig selv; men det blev mig snart klart, at hvis det skulde blive til noget og Begyndelsen gjøres med den fornødne Indsigt i og Oversigt over de mange Enkeltheder, saa maatte jeg selv tage Sagen i min Haand, og jeg erfarede til min Beroligelse, at det var ganske almindeligt i England, at en Præst eller anden Embedsmand, der havde den tilbørlige Kyndighed, stillede sig i Spidsen for Arbejderne og hjalp dem tilrette med at faae en Forening istand, ligesom der i England aldeles ikke sættes nogen Grændse for hvem der kan være Medlem, men Enhver, der har Interesse for Sagen, kan indtræde uden Hensyn til Livsstilling. Her blev valgt en Bestyrelse, Foreningens Bedtægter bleve fastsatte ganske efter de engelske, man fortsatte med Moderne og de ugenlige Indskud; man hørte det Hele i Almindelighed omtale og bedømme som noget godt og lovende; da jeg hørte et Medlem ytre Betænkelighed angaaende Følgerne for Kjøbmandene, offentliggjorde jeg den foran meddeelte Artikel af „The Co-operator“ og Alting gik sin stille og jævne Gang. Medlemmernes Antal voxede imidlertid stadig og enkelte af Byens Embedsmand og adskillige af de heldigere stillede Borgere indtraadte af Interesse for Sagens Fremme. Uagtet jeg havde læst meget om den Modstand, der overalt i England var reist af de Haandlende, haabede jeg, at den her vilde udeblive og at de udførlige Dplysninger om Sagens Betydning, som jeg offentlig havde meddeelt uden at nogen Modsigelse var fremkommen, havde af-

væbnet Oppositionen og banet Veien for vor Forening. Men da vi i Begyndelsen af November aabnede Udsalget, brød Stormen løs og det „med fuld Musik“; aldeles de samme Vaaben, som vare anvendte i England, kom her frem med tragikomisk Røiagtighed, saa at det ret gif paa „sin Engelfk“: skarpe Avis-artikler, Trusler mod Arbeiderne, endog en Smædevise, der rigtignok havde den for Udgiverne uheldige Egenskab, at den kun saarede baglænds og ikke afslagde noget heldigt Vidnesbyrd om Poesiens Standpunkt i Thisted. Nogle Arbeidere, der ved Gjæld eller med Hensyn til deres Fortjeneste vare afhængige af Kjøbmandene, bleve tvungne af disse til at træde ud, enkelte Andre, der vel vare uafhængige, men nødigt vilde udsætte sig for Ubehageligheder, fandt det sikkest at melde sig ud; det blev aabent udtalt som Kjøbmandenes Hensigt, ved Tvang at drive „Arbeiderne“ ud og saa at kunne have den Triumf at erklære, at de, der saa bleve tilbage, ikke udgjorde en Arbeiderforening. Smidlertid lykkedes Bestræbelsen kun daarlig; da Kampen begyndte, vakktes Opmærksomheden og Iveren for at træde ind, og der indmeldte sig Tre for hver Een, der meldte sig ud, og Resultatet blev, at Foreningen, der i Begyndelsen af November talte lidt over 140 Medlemmer, havde 2 Maaneder senere omtrent 170, hvoriblandt over 100 Arbeidsmand eller Haandværkere, der med Hensyn til Kaar fuldkommen ere dem fideordnede.

Hele Angrebet røbede umiskjendelig, at Modstanderne ikke havde den fjerneste Forestilling om Sagens sande Betydning og Formaal og at deres Blik paa Arbeiderforeningen ikke naaede dybere end til Udsalgets Skilt, idet de betragtede og bedømte den slet og ret som en anden Handelspekulation. Efter de Oplysninger, der forud vare meddeelte, maa det dog forbause, at høre en Kjøbmand for fuld Alvor sige, at Arbeiderne dog havde langt mere Gavn af at købe i hans Boutik end i Foreningens Udsalg, fordi de hos ham dog altid fik „en Dram“ til, hvorlidt de saa købte, eller at see en anden Kjøbmand ofsenlig at ville bevise det Fordeelagtige ved at handle hos Kjøbmændene med at de der kunde faae Kredit o: gjøre Gjæld, som netop er et af de Hovedonder, som Arbeiderforeningerne ville modarbeide.

Idet jeg endnu skal besvare nogle af de Indvendinger, der under Kampen ere fremkomne mod vor Forening, maa jeg udtrykkelig bemærke, at hvad der er sagt mod denne, er med det samme sagt mod samtlige engelske Foreninger, fordi vor i Gæt og Alt er indrettet efter hines Mønster og vi have ikke fordrisjet os til paa egen Haand at ordne Noget paa en anden Maade eller at drage andre Grændser, end hvad mange Aars Erfaring i England har lært at være det Rigtige.

Man har indvendt: naar det er en Arbejderforening, bør ikke andre være Medlemmer end de sædvanlig saakaldte Arbeidsmænd, derimod ikke Haandværkere og andre velstillede Borgere, Embedsmænd osv. I England er man for længe siden færdig med den Indvending, der svarer man kort og godt: „vi ere alle Arbejdere“; der er det ganske sædvanligt at Egnens velhavende, anseteste og indflydelsesrigeste Mænd, selv Lord og Parlamentsherrer træde ind i Foreningerne og stilles som Ledere i Spidsen for dem. Og fastholder man blot Sagens sande Formaal, er dette let at forstaae; trænge end saadanne heldigere stillede Mænd ikke til Foreningen, saa trænger den til dem, ikke blot til deres Pengeindskud, ikke blot til deres Oplysning og kyndige Raad og Bistand, men fremfor alt til deres Personer: skal „Arbejdsklassen“ hæves, maa der være Noget, der løfter den, og det bidrager i høi Grad hertil naar den seer de Folk, der ellers pleie at holde sig fjernet fra den, at stille sig ved deres Side, vedkjende sig Samfund med dem og arbejde Haand i Haand med dem til samme Formaal, naar de i deres Sammenkomster mødes med saadanne Mænd, der gaae iblandt dem uden at lade dem mærke nogen Forskjæl og vække Indtrykket af, at vi dog alle ere Menneſker og Brødre. Hertil kommer, hvad Erfaring altid viser, at Bevidstheden om, at der er hæderlige Folk, der staae dem nær og hvis Dine ere fæstede paa dem, altid over en gavnlig Indflydelse paa de Skrøbelige til at vaage over sig selv og selv vise sig ustraffelige og hæderlige i deres Vandel. Vi have da ogsaa her gjort et lille Forsøg med de selftabelige Sammenkomster, som i de engelske Arbejderforeninger holdes nogle Gange om Aaret, og

som man der efter Beretningerne har saa overordentlig Glæde og Betsignelse af: i Anledning af vort Udsalg's Nabning vare alle Foreningens Medlemmer med deres Koner forsamlede, omtr. 250 Mennesker, Søndag Aften d. 4 Novbr., og uagtet Beværgningen kun bestod i Kaffe og Hvedebrød, herskede der den glædeste Stemning og den vakkreste og behageligste Tone; Tiden tilbragtes med Taler, Sang og Samtaler og det stod at læse paa alle Ansigter, hvor vel man følte sig sammen og hvor Alle vare fulde af Fortrøstning til den Sag, som havde samlet os; flere af dem, der ellers ere vante til at bevæge sig i andre Cirkler, bevidnede, at man ikke kunde see et nettere og fornøieligere Selskab end der var, og mange af Arbejderne forsikrede, at det var den glædeste Dag, de havde oplevet. De, der gjøre hin Indvending, skulde betænke, at hvis vi ville have den saakaldte simple Klasse op, saa maae vi selv komme den imøde, hvad Nogle vel ville kalde at stige ned til den, og at vi maafee alle kunde trænge lidt til at gaae i denne Skole for at lære sand Humanitet og liberal Samfundsbevidsthed, og at vi forsaavidt alle kunne have Gavn af at være med i Arbejderforeninger. De Medlemmer af Arbejderforeningen i Thisted, som Indvendingen sigter til, ere sikkert indtraadte alene for at støtte en god Sag og mange af dem kjøbe aldeles ikke ved Foreningens Udsalg, men give blot deres Indskud; uagtet dette kun er at være halvt Medlem, vil jeg dog ikke bebreide Nogen denne Halvhed, men indrømme Enhver fuldkommen Frihed i saa Henseende; men til Forsvar for dem, der uden at trænge til nogen Fordeel, dog kjøbe hos Foreningen, vil jeg anføre: 1, at de have erfaret, at de der faae bedre Varer end de ere vante til og 2, at for dem, der tidligere have pleiet at faae deres fleste Varer fra Kjøbenhavn, er det ingen Fordeel, men et ikke ubetydeligt Offer at kjøbe ved Foreningens Udsalg, hvor Alting betales efter Byens sædvanlige Kjøbmandspriser.

Man har endvidere anket over, at Folk fra Landet ere indtraadte i Foreningen, medens denne burde indskrænkes til Byen alene. Jeg vil atter her henvise til Forbilledet i England, hvor de fleste Foreninger i Byerne strække sig flere Mile ud i Land-

distrikterne, og det er ikke let at see, hvad fornuftig Grund der kunde være til at drage en Grændse i saa Henseende; hvorfor formene Landboerne ogsaa at drage Nytte af en god Sag? eller hvorfor formene Foreningen at styrke sig ogsaa ved Landboernes Tiltrædelse? Foreningen i sin Heelhed forbeholder sig heri den samme Ret, som den vil skaffe hvert af sine Medlemmer og som den gjerne indrømmer ethvert Menneske i Verden, nemlig at være til og leve og bryde sig sin Bei og arbeide sig frem ved alle ærlige Midler saa godt den kan.

I en anden Henseende har man bebreidet Foreningen, at den ikke har holdt sig indenfor den rette Grændse, idet den ikke har indskrænket sig til Udsalg af almindelige Høkervarer, men har, som man har sagt, „en fuldstændig Urteframhandel.“ Dette er nu ingenlunde Tilfældet; Udsalget er ikke forsynet med andre Artikler end de, der forbruges i de fleste Huusholdninger og som „Arbeiderne“ have tilraadet at anskaffe, men deriblandt rigtignok de sædvanlige Kolonialvarer. Man maa vel spørge, hvorfor Foreningen ikke skulde have samme Ret til at forsyne sig selv med Kolonialvarer som med Høkervarer; ved at begrænde sig selv saa snevert, vilde Foreningen sikkert have slaaet sig selv ihjel, ikke engang kunnet dække sine Udgifter, endfige faae Overskud, ikke kunnet faae Brug for de stadig voksende Bidrag. Principet er atter i denne Henseende, ikke at sætte sig nogen Grændse, men være beløvet paa at kunne anvende med Fordeel og forrente saa mange Penge det skal være, og derfor efterhaanden som Midlerne voxe, at udvide Virksomheden i alle Retninger. I England er man allerede saa vidt, at man ikke blot optager de forskjællige sædvanlige Handelsgrene i Foreningsvirksomheden, men man har sine egne Møller, Slagterier, Bagerier osv., sin egen en gros Handel og paa sine Steder tænker man paa at faae sine egne Skibe til at hente Varerne hjem over Verdenshavene. Maaskee vil Nogen forkræffet spørge: men hvad vil saa Enden blive? jeg tør ikke indlade mig paa at give Svaret; en Engländer vilde useilbarlig svare: „naturligviis, at enhver By kommer til at udgjøre een stor fælleds Arbejderforening, og saa faae vi det først alle rigtig godt.“

Der er sluttelig gjort Foreningen den Bebreidelse, at den „ikke har viist Handelsstanden det allerringeste Hensyn.“ Dette kan forståes saaledes, at man ikke har raadført sig med den og forelagt den Sagen, inden den blev sat i Gang. Hvis dette er Meningen, saa kan Bebreidelsen med Rette vendes om: hele Planen blev fra den første Begyndelse fuldstændig offentliggjort og Vedtægterne bekjendtgjorte, altsaa ogsaa for Kjøbmændene, og ikke Een sagde et Ord eller lod sig mærke med noget; men først da Sagen var saa vidt fremmet og sat i Gang, at den ikke længer lod sig standse eller ændre, da kom deres Angreb; og ret mærkeligt er det dog, at saadanne Kjøbmænd, som selv erklærede, at de antog, at Sagen ikke kunde skade dem for 4 Sk., bleve de allerivrigste til at bejæmpe den og tvinge Arbejderne ud af Foreningen.

Men den sidstnævnte Bebreidelse havde dog nok, efter hvad der uforbeholdent blev ytret, tillige en anden Grund: man vilde havt, at Foreningen skulde tage sine Colonialvarer til Udsalget hos Byens Kjøbmænd; (hvorfor ikke ogsaa Høferevarerne hos Byens Høfere?) Dette kunde rigtignok ikke med en Tanke falde Foreningen ind og var vel heller ikke faldet Kjøbmændene ind, hvis der ikke bagved laae Forestillingen om, at de havde Monopol paa, at tage Profiten ved al Handel med de Artiller, som horte til deres særlige Forretning. Det er netop en af de Hovedregler, som opstilles i England, saa vidt muligt at gjøre Indkjøb ved første Haand, og det er dog en Selvfølge, at naar Foreningens Bestyrelse har anvendt al Flid paa at erkjendige sig om de paalideligste og solideste en gros Huse, hvor man kan være fuldkommen sikker paa altid at faae gode Varer til de billigste Priser, og naar man ved at betale contant altid faaer Rabat, altsaa kan gjøre sit Indkjøb billigere, end Kjøbmændene efter Reglen kunne, saa kan det dog ikke paa eengang være i Foreningens og i Kjøbmændenes Interesse, naar hiin vilde tage sine Varer hos disse, men een af Parterne maatte useilbarlig komme til kort; hvor lidet handelskyndig Foreningen er, kan den dog sige sig selv, at Varerne ved at gaae gjennem en Handelshaand mere, maae blive dyrere, og hvis de

endog kunne tilbydes til sædvanlig en gros Pris, maa Kvaliteten være ringere.

Jeg skulde ikke have opholdt mig saalænge ved disse stedlige Forhold, hvis de ikke tjente til at belyse Sagen i Almindelighed og til at forberede Andre, der ville virke for Arbejderforeninger, paa hvad de have at vente og maae væbne sig imod.

De Mand, der i England oprettede den første Arbejderforening (i Rochdale) kaldte sig selv Pionerer eller Banebrydere, et Navn, som hiin Forenings Medlemmer til denne Dag have bibeholdt, for at betegne den Modstand og Spot, som de have haft at kæmpe imod og bryde sig deres Vei igjennem; og her hos os, hvor Sagen endnu er ny, vil jeg lægge Enhver, der vil virke med for den, paa Hjerte, at han vil blive sig klart bevidst, at han maa være en „Banebryder“, rede til med Sandheds Baaben at hugge ufortrøden løs paa alle Hindringer. Tingen gaaer fra Begyndelsen ikke af sig selv, og et mislykket Forsøg er værre end intet Forsøg; jeg vil derfor raade Enhver, der vil stille sig i Spidsen, ikke at begynde førend han selv har vundet en saa fast Overbevisning om Opgavens Bigtighed, at han er enig med sig selv om at ville kæmpe og opoffre sig for den. Ogsaa her gjælder den kristelige Regel: „Dersom det er muligt, da haver Fred med alle Menneſter, saavidt det staaer til Eder!“ Vi skulde bryde Banen saa fredeligt og sagtmodigt som mulig, ikke bryde os for meget om, at der rettes ondskabsfulde eller spottende Angreb paa vor Person, ikke fortænke Kjøbmændene i, at de fra deres Synspunkt ikke kunne lide Sagen og give Ondt af sig; vi skulde bevare Bevidstheden om, at vi ikke ville noget Menneſke noget Ondt og ikke ville søge Kamp, men for Sagens Skyld heller ikke ville gaae af Veien for nogen Modstand naar den kommer.

Endnu vil jeg her meddele

Betægter for Thisted Kjøbstads Arbejderforening.

§ 1.

Foreningens **Formaal** er ved frivillige Bidrag af Medlemmerne at danne et Fond for at sætte dem istand til et fordelagtigere Indkjøb af Livsforbrødenheder.

§ 2.

Dette **Formaal** søges opnaaet ved

- a) at ethvert Medlem indskyder ugenlig i Maanederne Mai til Oktober, begge medregnede, mindst 8 Sk. og i de andre 6 Maaneder mindst 4 Sk.
- b) at de indkjøbte Livsforbrødenheder udsælges til Dagens gjængse Priser og at det vundne Overskud opspares og fordeles mellem Medlemmerne paa nedenfor nærmere bestemte Maade (j. § 6).

Indkjøb og Udsalg skeer udelukkende for kontant Betaling.

§ 3.

Foreningens Kapital dannes af Aktier paa 5 Rd.; ethvert Medlem forpligter sig til at tage mindst 5 Aktier. Det staaer ethvert Medlem frit, strax eller naarsomhelst at indbetale saa meget han vil paa sine Aktier, men forøvrigt tilveiebringes disse efterhaanden, deels ved det ugenlige Indskud og dettes Renter, deels ved at Enhvers Andeel i Overskuddet tilskrives hans Konto indtil den fulde Sum er naaet.

Til Forøgelse af Driftskapitalen kan af Bestyrelsen optages midlertidige Laan paa indtil $\frac{2}{3}$ af Selskabets Kapital, hvilke forrentes med indtil 5 % og for hvilke hele Foreningen in solidum hæfter, idet enhver Enkelt er ansvarlig for det Beløb, hvorfor han har tegnet sig.

§ 4.

Medlem kan Enhver, Mand eller Kvinde, blive uden Hensyn til Livsstilling eller Opholdssted. Enhver, der ønsker at indtræde i Foreningen, lader sig ved et af dennes Medlemmer foreslaae for Bestyrelsen og hans Optagelse afgjøres i næste Generalforsamling med simpel Stemmesleerhed ved Ballotation.

Ved Indtrædelsen erlægges Enhver 3 Mk., som bliver Foreningens Eiendom; ligeledes kjober han et Exemplar af Foreningens Vedtægter for 4 Sk.

Naar Nogen udtræder, faaer han inden 6 Maanedes derefter sit hele Indskud med tilfrevne Renter udbetalt, dog med Fradrag af 3 Mk., der tilfalde Foreningen.

Ved Dødsfald gaaer et Medlems Fordring paa Foreningen over paa Arvingerne, uden at dog nogen af disse kan gjøre Paastand paa at blive Medlem i den Afdødes Sted; ikkun Enken kan indtræde i Mandens Ret i saa Henseende.

Naar et Medlem ikke i 4 Uger har erlagt sit Bidrag, udelades han af Foreningen paa samme Vilkaar som den, der selv udtræder. Dog kan Bestyrelsen i Sygdomstilfælde og under Omstændigheder, som den finder undskyldende, give enkelte Medlemmer længere Henstand.

§ 5.

Foreningens Bestyrelse dannes af en Formand, en Sekretair og 5 andre Medlemmer, der vælges for 2 Aar ved Stemmesflethed paa den første Generalforsamling i hvert Aar, saaledes at de 4 og 3 Medlemmer skifteviis aarlig aftræde. De kunne gjen vælges.

Bestyrelsen har at paasee, at Foreningens Virksomhed fremmes paa bedste Maade, at Bøger føres og Regnskaber aflægges og revideres ordenlig; den udnævner de Mænd, som skulle besørge Foreningens Forretning, bestemmer disses Løn og Forpligtelser og kontrollerer dem, samt afgjør, hvorledes Foreningens Kapital skal anvendes. Bestyrelsen handler bestandig i hele Foreningens Navn; den holder midt i hver Maaned ordinært Møde, og hvad der vedtages eenstemmig, har samme Gyldighed, som om det er vedtaget ved Stemmesflethed i en Generalforsamling.

Formanden, der tillige er Kassierer, leder Forhandlingerne i alle Moderne; i alle disse føres en Forhandlingsprotokol.

Sekretairen besørger Foreningens Korrespondance, holder dens Bøger i Orden og har disse i sin Forvaring, ligesom han er Formanden behjælpelig ved Regnskabernes Aflæggelse.

Enhver, der har med Foreningens Penge eller Eiendom at gjøre, stiller en saadan **Sikkerhed**, som af Bestyrelsen ansees fornøden.

§ 6.

Den første Søndag i hver Maaned, Aften Kl. 6, holdes ordinair **Generalforsamling**, hvor mindst 20 Medlemmer maae være tilstede for at gyldige Bestemmelser kunne tages. Paa den første Søndag i Februar, Mai, August og November aflægges **Regnskab** for det sidst forløbne Kvartal, som revideres af 2 af Generalforsamlingen valgte Revisorer. Af det indvundne **Overskud** bliver

- a) tilskrevet paa hvert Medlems Konto Rente af hans indbetalte Indskud, beregnet efter 5 % aarlig.
- b) henlagt 2½ % aarlig til Anskaffelse af nyttig Læsning og til Tilveiebringelse af et fælleds Forsamlings- og Læseværelse.
- c) henlagt 1 % aarlig til et Reservecapital.
- d) anvendt 10 % aarlig af Inventariets Værdi til at amortisere denne med ¼ for hvert Kvartal.
- e) Efterat alle Udgifter og Renter ere dækkede, fordeles det øvrige Overskud mellem Medlemmerne ved at tilskrives deres Konto i Forhold til det Beløb, hvorfor Enhver i Kvartalets Løb har kjøbt hos Foreningen, hvilket oplyses ved en Kontrabog, som hvert Medlem holder med Foreningen. Forsaavidt Ikke-Medlemmer købe hos denne, beregnes ogsaa dem en Andeel i Overskuddet, der udbetales dem efter hvert Kvartaleregnskabs Afslæggelse, dog bliver den dem tilkommende Dividende kun at beregne med ½, mod hvad der tilstaaes Medlemmerne. Intet Medlem kan forlange noget af sin Deel i Overskuddet udbetalt, men det tilskrives hans Konto, indtil han har sine 5 Aktier betalte. Efter denne Tid staaer det ham frit, om han vil have sin Andeel udbetalt eller have den tilskrevet, ligesom Enhver kan naarsomhelst med en Maanedes Varjel forlange udbetalt hvad han har indestaaende i Foreningen over de normerede 25

Rd., dog med 3 Maaneders Barsel, saafremt Beløbet overstiger 50 Rd. Hersra undtages formelige Laan, om hvis Tilbagebetalingsterminer der er truffet særegen Overeenskomst.

Bestyrelsen kan efter Omstændighederne bestemme Grænsen for, hvormange Aktier et Medlem maa have i Foreningen.

Ved de ordinaire Generalforsamlinger bliver forøvrigt

- a) stemt om nye Medlemmers Optagelse,
- b) givet Meddelelser om Bestyrelsens Bestemmelser,
- c) forhandlet om Foreningens Anliggender,
- d) forklaret Foreningens Principer og Love,
- e) givet Raad og Forslag af Medlemmerne med Hensyn til Bestyrelsens Virksomhed.

§ 7.

Ekstraordinaire Bestyrelsesmøder og Generalforsamlinger kunne sammenkalbes, henholdsvis paa Begjæring af Formanden eller to Medlemmer af Bestyrelsen — og af Bestyrelsen eller 20 Medlemmer.

§ 8.

Opstaaer Uenighed om noget Foreningsanliggende, der ikke kan bilægges ved mindelig Forhandling, afgjøres Sagen af tre af Generalforsamlingen iblandt eller udenfor Foreningens Medlemmer valgte Boldgiftsmand, og den kan ikke forelægges Domstolene til Afgjørelse.

§ 9.

Tillæg til eller Forandring i Foreningens Vedtægter kan kun ske med en Majoritet af $\frac{2}{3}$ Stemmer af de tilstedeværende Medlemmer i en Generalforsamling, der sammenkalbes i dette Diemed med 4 Ugers Barsel.

Saaledes vedtaget paa Generalforsamlingen den 1ste Juli 1866.

En Hovedsag ved en Arbejderforening, der baner sig sin Bei ved Udsalg af Livsformødenheder, er en nøiagtig og paalidelig Bogføring, og da det ligger i Sagens Natur, at saadanne Foreningers Virksomhed ofte maa ledes af Folk, der ikke ere handelskyndige eller øvede i Regnskabsvæsen, kan her især i Begyndelsen opstaae store Vanskeligheder og Hindringer, som først ved længere Ovelse lade sig overvinde, og da man ikke let vil faae Veiledning og Raad heri af dem, der bedst kunde give dem, maa man hjælpe sig selv som man bedst kan. De hyppige Forespørgsler fra nystiftede Foreninger, hvorledes vi her i Tilsted bære os ad i saa Henseende, bevise, at man ogsaa paa andre Steder føler denne Vanskelighed, og uagtet vi endnu ikke i den korte Tid ere komne saavidt, at vi tør opstille vor Fremgangsmaade som noget fuldkomment Monster, vil det dog maafee være en velkommen Veiledning for Begyndere, naar jeg her meddeler en Oversigt over vort Regnskabsvæsen, saaledes som vi føre det:

A. Kontrollen med Udsælgeren.

Alle Varerne leveres Udsælgeren med bestemt Maal, Vægt eller Tal, som han selv ved Modtagelsen forviiser sig om, og efter beregnet **Udsalgspris**, som han tilsvarende Foreningen, dog med **Fradrag af 2 % for de Artikler, der ere underkastede Svind**; efterhaanden som nye Varer forskrives og modtages af ham indføres de efter deres Udsalgsværdi i en fortløbende Fortegnelse, der føres eenslydende baade af Udsælgeren og af Kasssereren, og hvoraf det til enhver Tid lader sig see, hvor stort et Beløb Varer der er ham betroet. Ligeledes tilsvarende han den ham leverede Emballage, hvorover der føres Fortegnelse med vedføjet Værdi. To Gange om Ugen afleverer Udsælgeren de ved Salg indkomne Penge til Kasssereren, som kvitterer derfor i hans Kasssbog. Ved hvert Kvartals Slutning eftersees og opgjøres hele Varebeholdningen (baade efter Indkjøbs- og Udsalgsværdi) og dennes Udsalgsværdi + de af Udsælgeren i Kvartalets Løb afleverede Contanter maa omtrentlig svare til det ham beregnede fulde Beløb af modtagne Varer, f. Ex.

1ste Januar var Varebeholdningen i

Udsalget, beregnet efter Udsalgspriis 1928 Rd. 4 Mk. 8 Sk.
i Kvartalets Løb modtaget Varer

efter do. for 2336 — 3 — 12 —

4265 Rd. 2 Mk. 4 Sk.

Udsælgeren har i Kvartalets Løb af-

leveret Contant..... 2650 — " — " —

Udsælgeren har altsaa 1ste April at

svare til Varer til Værdi..... 1615 Rd. 2 Mk. 4 Sk.

hvis Tilstedeværelse man ved Eftersyn forvisser sig om, og som
overføres paa næste Quartals Regnskab.

B. Regnskabsbøger.

Foruden Fortegnelse over Medlemmerne med Af- og Tilgang føres i Foreningen følgende Bøger:

1) af Udsælgeren:

- a) en Lagerbog med Fortegnelse over alle modtagne Varer.
- b) en Kassebog over alle indkomne og afleverede Penge.
- c) en Kladebog, hvori Enhvers Kjøb strax indføres under en samlet Sum efterat være indført *specificeret* i Vedkommendes Contrabog. Hver Aften overføres fra Kladebogen i
- d) Hovedbogen, hvor hvert Medlem har sit Folium, og hvori tillige føres en særskilt Fortegnelse over diverse Kjøb (Jfke = Medlemmers). Hovedbogen maa altsaa stemme med Contrabøgernes Sum.

2) af Kassereren:

- a) en fortløbende Regnskabsprotokol over samtlige Foreningens Indtægter og Udgifter.
- b) en Varebog over samtlige indkjøbte Varer (stemmende med Udsælgerens Lagerbog).

3) af Secretairen:

- a) en Hovedbog, hvori hvert Medlem har sit Folium, hvorpaa hans Pengeforhold til Foreningen ved hvert Quartals Opgjørelse indføres.

b) en Forhandlingsprotokol, hvori Forhandlingerne i Generalforsamlingerne og i Bestyrelsesmøderne indføres.

Hertil kommer endnu smaa Opkrævningsbøger, hvorefter Medlemmernes ugentlige Indskud opkræves, hvilket besørges efter Omgang af et Medlem i hvert af Byens fire Kvarterer. Disse Bøger, der fornyes hvert Kvartal, ere saaledes linierede, at der med et Kors affrives for hver Uge paa følgende Maade:

Navne.	betaler ugentlig	7. April.				5. Mai.				2. Juni.				
		14. =	21. =	28. =		12. =	19. =	26. =		9. =	16. =	23. =	30. =	
Niels Hansen .	8 β	×	×	×	×	×								
Peter Jensen..	16 =	×	×	×	×									
Erik Holm ...	16 =	×	×	×	×	×	×							

C. Kvartalsgodtgjørelse.

Saa snart et Kvartal er endt, bliver ~~strax~~ hele Varebeholdningen opgjort og dens Værdi baade til Indkjøbs- og Udsalgspris beregnet, dog saaledes, at i Indkjøbsprisen tillige medtages de med Varesnes Anskaffelse forbundne Omkostninger til Fragt osv.

Ligeledes blive samtlige Køberes Contrabøger sammenlagte og en Fortegnelse forfattet over alle Køberne med det Beløb, hvorfor hver Enkelt har kjøbt i Kvartalets Løb, og hvortil siden tilføies Enhvers Dividende.

Ann. For at Bestyrelsen ved Opgjørelsen kan have alle Contrabøgerne til sin Disposition uden at Medlemmerne skulle savne dem ved at gjøre Indkjøb i Begyndelsen af det nye Kvartal, har ethvert Medlem 2 Contrabøger, der skiftevis bruges i hvertandet Kvartal.

Man beregner nu:

I. hvor stor en Capital der for det endte Kvartals Vedkommende stikker i Foreningens Varelager, nemlig:

a) Værdien (efter Indkjøbspris) af den Varebeholdning, som havde ved Kvartalets Begyndelse.

- b) Det Beløb, hvorfor der i Kvartalets Løb er kjøbt Varer.
- c) alle de Omkostninger, der have været forbundne med Barernes Anskaffelse og Udsalg, saasom Fragt, Porto, Makulatur, Arbeidspenge, Huusleie, Udsælgerens Løn, Rente af Laan, Lys og Varme i Udsalget og desl.

Dernæst beregnes:

- II. a) hvor stort contant Beløb der i Kvartalet er indkommet for Salg af Varer.
- b) Værdien (efter Indkjøbspris) af den forhaandenværende Varebeholdning.
- c) Værdien af den betalte Emballage, som haves i Behold.

I drages fra II og den udfomne Rest udgjør Kvartalets Overskud.

Fra dette bliver endvidere ifølge Vedtægternes § 6 at drage:

- a) Renten af Medlemmernes Indskud (som det var ved Kvartalets Begyndelse).
- b) 1 % til Reservefondet.
- c) $2\frac{1}{2}$ % til Opdragelsesfondet.
- d) $2\frac{1}{2}$ % af Inventariets Værdi til dette Amortisation.

Af det Overblevne sees nu, hvor stor Dividende der kan fordeles til Kjøberne.

Da det for dem, der ikke selv have Leilighed til at læse „The Co-operator“, uden Tvivl kan have Interesse at gjøre Bekjendtskab med engelske Udtalelser om Sagen, vil jeg her efter nævnte Blad meddele en Beretning om et nylig i Manchester afholdt Arbejderforeningsmøde, der i flere Henseender vil kunne udbrede Lys over Sagen og bl. a. lade os see, hvad Slags Medlemmer man kan træffe i en engelsk Arbejderforening:

Efterat der i Mødet var givet en Oversigt over Foreningens Virksomhed og overordentlige Opsving i de 7 Aar, den har bestaaet, reiste Greven af Shaftesbury sig paa Præsidentpladsen under lydelige Bisaldsyttninger og sagde: „paa

det Papir, der ligger foran mig, seer jeg de meget alvorlige Ord: „Præsidentens Tale“ som det, der nu staaer paa Dagsordenen. Men jeg forsikkrer Dem, at jeg er kommen her for at belæres og ikke for selv at tale til Dem om en Sag, som jeg endnu ikke har den tilbørlige Indsigt i. Jeg har hørt en heel Deel om Deres Forening og har læst Adskilligt om dens glimrende Fremgang, men jeg er kommen her for af erfarne Mænd at høre om Resultaterne af Deres Bestræbelser, og jeg er meget begjærlig efter at sættes ind i Sagen, for at jeg i min Kred, jaavidt jeg formaaer, kan udbrede samme Principer, som her synes at have baaeret saa velsignede Frugter. Derfor vil jeg lytte med den mest spændte Opmærksomhed til Alt, hvad her bliver sagt, og hvis det senere skulde falde mig ind, enten at udtale mine egne Meninger eller at udbede mig en eller anden Oplysning, vil jeg tillade mig at tage Ordet igjen.

Pastor W. R. Molesworth af Rochdale: Mine Venner! jeg kan just ikke sige som den ædle Præsident, at jeg er ubekjendt med denne Bevægelse, efterdi de Fleste af Eder sagtens vide, at jeg har taget virksom Deel i den. Jeg troer, at jeg var den første Præst i England eller vel i Verden, som vovede, paa en Tid, da Arbejderforeningsagen var betragtet som Daarstab eller uberettiget Overgreb, at sige: „denne Sag, som er saa meget udfregen og dabled, er ingen slet, men en god Sag, en Sag, der ikke egner sig til at bringe Landets bestaaende „Institutioner“ i Fare, men tvertimod til at styrke dem og til at velsigne og hæve alle dem, som slutte sig til Bevægelsen“. Jeg veed, at Nogle ville finde det urigtigt af mig som Præst, at jeg har taget saa virksom Deel i denne Sag, men jeg er fast overbevist om, at jeg deri har gjort, hvad der var min Pligt, og jeg vilde dog have handlet meget uforsvarlig, hvis jeg vilde have holdt mig udenfor en saa håderlig Bestræbelse, der rørte sig lige for mine Dine og blandt mine egne Sognebørn. Jeg troer, det er vor Pligt, særlig som Præster, at studere det Forbigangne, for at vi kunne forstaae det Nærværende og øve en gavnlig Indflydelse paa det Tilkommende, og det er dette, jeg har bestræbt mig for at gjøre i mit Forhold til denne

mægtige Bevægelse. Jeg vil nu kortelig udtale mig om de materielle, intellektuelle, moralske og religiøse Fordele af Arbejderforeninger; først de materielle Fordele: vi see Bidnessbyrd om dem i Alt, hvad der omgiver os, i denne pragtfulde Bygning, i denne Forenings Medlemmers Klædedragt, Afsyn og hele Livsforhold. Men der gives andre Ting, som vi i denne Henseende maae fremhæve, og her vil jeg først og fremmest nævne Systemet med rede Penge. Enhver af Eder, som kender Arbejderforeningslagens Historie, veed godt, at dengang de 15 eller 16 Mænd, som først satte den i Gang, aabnede deres lille, uanseelige Bod, satte de den modige, jeg kunde sige den dristige, Beslutning, at de hverken vilde give eller tage Kredit; og det anseer jeg for Hovedhjørnestenen for deres Held, men det var et af de voveligste Skridt, som nogensinde er gjort; alle de, der erindre, hvor sædvanlig Kredit dengang var, hvorledes alle de smaa Butiker, som de skulde concurrere med, usværgelig gave Kredit og opmuntrede deres Kunder til at benytte den, ville godt kunne skjønne, at der hørte et ualmindeligt moralsk Mod til at begynde dette System med kontant Betaling som noget ganske Nyt. Og hvad blev saa Følgen af denne deres vise Beslutning? den umiddelbare Følge var, at de Penge, som hidtil var gaaet til Vertshusene, gik nu til Husholdningen, og Foreningens Medlemmer begyndte at faae bedre Føde og Klæder, at faae et sundere og kraftigere Udseende og føle sig lykkeligere end nogensinde før, og dette er saaledes bestandig gaaet fremad og vil, det er mit Haab, bestandig tage til. Ingen, der erindrer, hvorledes Arbejdsklassens Forhold var for nogle Aar siden og sammenligner dermed, hvorledes det er nu, kan tvivle om, hvilken overordenlig gavnlig Indflydelse denne Bestemmelse har havt. I vide, at Rochdale-Foreningens Medlemmer kaldte sig selv „Pionerer“ og de følte, at de vare Banebrydere, de Første til at bane Veien for den store Sag, som de havde taget i deres Haand; thi disse Rochdale-Pionerer forudsaae ganske klart Alt, hvad der siden er gaaet i Opfyldelse, og jeg troer ikke, at der i denne Sag er indtruffet Noget, som de ikke i deres første Program med deres simple Sprog næagtig have

forudsagt, og der er endnu meget tilbage, som de have forberedt os paa, og som vil indtræffe saaledes, og det skal ikke forundre mig, om alle deres Forudsigelser, der dengang syntes i Troværdighed at staae paa samme Trin som Eventyrene i 1001 Nat, tilsidst bekræfte sig.

En anden stor materiel Fordeel, som Arbejderforeningerne yde, er den Velighed, de give Medlemmerne til at faae gode Renter af deres opsparede Penge; hvor forskjellig er ikke nu den arbejdende Klasses Stilling fra tidligere i saa Henseende? I vide Alle, at medens den Rige dengang kunde erholde baade Renter og Profit af sine store Summer, saa kunde Arbeidsmanden kun opnaae 3 % af sin lille Sparekilling; nu er dette ganske forandret, nu kan den arbejdende Klasse faae fulde Renter af sine Penge, og ikke den alene, men hele Middelklassen har i denne Henseende opnaaet en stor Fordeel; Mange af os har nu en ret anseelig Profit af vore sammenspærede Penge og det med fuldkommen Sikkerhed mod at tabe dem, thi selv Kongelige Obligationer ere ikke sikkrere end saadanne Foreninger, som vi have oprettet og som have bestaaet deres Prøve, f. Ex. Rochdale-Foreningen, der har gennemgaaet saa mange uheldige og kritiske Perioder (under Bomulds-Krisen) og gennemgaaet dem triumpherende. (Bifald).

En tredie stor materiel Fordeel ved Arbejderforeningerne er Betryggelse mod Varernes Forsælsning. Vi have i den senere Tid hørt meget om Forsælsning, den drives efter en stor Maalestok og den offentlige Opmærksomhed er bleven henvendt derpaa; men jeg er overbeviist om, at dette Onde herskede i en endnu langt høiere Grad tidligere, da man ikke tænkte paa eller forstod at paavise det. Nu har man faaet sat en lille Stopper paa det. I vore Foreninger, hvor Sælger og Kjøber er samme Person, er al Fristelse til Forsælsning hævet, og naar I først komme saa vidt — som I snart ville komme — at I selv baade ere Eders en gros- og detail-Handlere, selv baade producere, og indføre og forarbejde Eders Varer, ville I have en fuldkommen Oversigt over enhver Artikels Historie lige fra dens Bøgested til der, hvor den consumeres, og da vil al Forsæls-

ning være banlyst, og det vil være disse Foreningers store Fortjeneste.

Dette med Hensyn til den materielle Fordeel ved Arbejdsforeninger, og lidt Eftertanke vil vise, at denne Fordeel er ligesaa vel af moralsk som af materiel Betydning for Samfundet. — (Taleren udviklede derpaa det Ugrundede i den Betydning, at man forurettede Kjøbmændene ved at udbrede Arbejdsforeninger, og formanede til Sagtmodighed og til ikke at gjengælde Ondt med Ondt, men rolig bære de Folks Bitterhed, der vilde gjøre bedre i, istedetfor at forsøge at „standse Atlanterhavet“ og modsætte sig dette Princip's uundgaaelige Udbredelse, at slutte sig til det og tage Nytte af det ved at aabne sig nye Veie til Birkfomhed.)

Lad mig nu, fortsatte Taleren, sige et Par Ord om Sagens intellektuelle Betydning: idet den forhjælper Eder til Velstand giver den Eder med det samme mere Tid til at raade over, end I før havde, og ihvorvel der undtagelsesvis ville findes dem, der misbruge deres Tid, er jeg overbevist om efter det meer end 25aarige Beskjendtskab, jeg har til denne Egn og den arbejdende Klasse her, at den saaledes vundne Tid efter Regelen vil blive anvendt paa bedste Maade til den aandelige Uddannelse. Men hertil kommer den overordenlige Indflydelse, Sagen vil faae til at skærpe Eders Syn og øve Eder i selvstændig Tænkning over de mange Spørgsmaal, som her angaae Eders personlige Interesse og stadig vil beskæftige Eder, og dette er en ligesaa vigtig Øvelse for vor aandelige Væxt, som Skoleundervisningen, ja den Udvikling og Uddannelse, som vi ad praktisk Veie faae i Livet, er mere værd end den, Skolen kan give os.

Dernæst er der en anden Ting, som maa tages i Betragtning: I vide, at vi leve i en Tid, hvor Arbeidets Udstykning er drevet til den største Yderlighed; i forrige Tider var enhver Mand sin egen Bager, Slagter, Skomager osv. han maatte selv besørge Alt, og dengang var derfor en Mand, om jeg saa maa sige, en mere fuldstændig Mand end nu, hvor en Mands hele Liv kan være viet til een eneste saadan Gjerning som at slibe Spids eller sætte Hoved paa Knappenaale; hvor en Mands

hele Opmærksomhed og Eftertanke er indskrænket til en saadan enkelt og smaalig Gjenstand, er det naturligt, at hans Forstand og Tænkning ogsaa strumper sammen. Men denne Borneerthed modarbejdes ved Arbejderforeninger, der give dens Medlemmer saa meget at tænke paa, udvide deres Blik og øve deres Tænkning i saa mange Retninger og derved befordre deres aandelige Udvikling; medens I derfor med Hensyn til denne Alsidighed have den samme Fordeel som vore gamle Fædre, have I tillige en anden, som de ikke havde, nemlig Dygtighed i Eders særlige Haandværk eller Gjerning.

Men maaskee vilde Nogen sige til mig: „dette er blot Raisonnement, der lader sig sige, men gjælder ikke i Livet; kan Du paavise os Kjendsgjerninger, der godtgjøre, at Arbejderforeninger virkelig have baaet saadanne Frugter?“ — Ja, jeg kan; vi have i Rochdale ligesom her en særlig Green af Foreningens Virksomhed, som sigter til Medlemmernes aandelige Uddannelse og som især har Opmærksomheden henvendt paa tre Ting: 1) en Bogsamling, 2) et Læseværelse, hvor der forefindes Aviser og Tidsskrifter, og 3) Foredrag, der holdes for Medlemmerne; og vi have faaet det Vidnesbyrd af fremmede boglærde Folk, der leilighedsvis have seet vore Bøger og vort Læseværelse, at de aldrig have seet en bedre Bogsamling eller et skjønnsommere Udvalg af Blade og Skrifter, end det vi have.

Og lad mig endnu sluttelig tale et Ord om Sagens moralske og religiøse Betydning: jeg vil ikke tale om nogen særlig Religionsform, men om Religion som en Hjertesag, som Kjærlighed, Retfærdighed og Sandhed, og jeg paastaar, at disse Hjerteskatte blive nærede ved Arbejderforeningerne. Hvad er nemlig disses Betydning? hvori bestaae de? i at samvirke med hverandre til fælleds Bedste. Naar Du nu vil have Mennesker til at elske hverandre, kjender Du da noget bedre Middel hertil, end naar Du kan bibringe dem den Bevidsthed, at de arbeide tilfammen for en Sag, som er i lige Grad gavnlig og velgjørende for dem alle? Der staaer skrevet: „hvo som ikke elsker sin Broder, som han seer, hvorledes kan han elske Gud, som han ikke seer?“ Netop dette, at see Din Broder, at være sammen med ham, at

virke i Forening med ham, er et meget vigtigt Hjælpemiddel til at nære de ovennævnte Følelser i Hjertet, og du kan være vis paa, at der ikke kan finde en saadan fælleds Samvirken Sted for et Formaal, der er heldbringende for de Enkelte og for det hele Samfund, uden at disse Følelser i meget høi Grad maae udvikles derved. Jeg kan atter bevise dette med Kjendsgjerninger, vi have seet disse Frugter i Rochdale: under den store Nød, som Bomuldskrisen medførte, uddelte vor Forening efter en meget stor Maalestok baade Penge og Livsfornødenheder ikke blot til dens Medlemmer, men ogsaa til vore nødlidende Naboer, og det paa en Tid, hvor Foreningen selv var haardt trykket under Lidsforholdene. Fremdeles have de siden ydet lignende Understøttelser baade til Personer og gavnlige Foretagender og de have skænket deres By et smukt Vandspring; det er kun en Ugestid siden at de skænkede 33 £ (300 Rdlr.) til en fattig Familie, hvis Forsørger var kommen af Dage ved en ulykkelig Hændelse. (Hør!) For nogen Tid siden sagde en Ven til mig, at dette Ord „Arbeider“ ikke passede paa alle vore Medlemmer og at det for nogle af dem kunde være mindre behageligt at tiltales med denne Titel; men jeg har for god Tro til Eders gode Taft til at jeg kunde antage, at nogen vilde tage den Benævnelse fornærmeligt op; jeg troer tvertimod, at vi, der sædvanlig ikke kaldes „Arbeidere“, have Grund til at beklage os over, at vi ere udelukkede fra dette Hædersnavn; der er mange af dem, der her iaften indtage Hæderspladsen, hvem det vilde gjøre meget ondt, hvis de ikke vare og ikke fortjente at kaldes Arbeidere, og jeg er overbevist om, at den ædle Lord, som indtager Præsidentpladsen iblandt os, vil give mig Ret, naar jeg siger, at han hellere vilde give Afkald paa sine høie Titler end at ophøre med at være en „Arbeider“ for sine Medmennekers Vel (starkt Bisfald; Lord Shaftesbury: hør! hør!). Jeg er glad ved at have haft Leilighed til at tale til Eder her iaften; jeg stoler paa, at I ville bestræbe Eder for at vinde baade i materiel, intellectuel, moralsk og religiøs Henseende ved de Midler, som Arbejderforeninger tilbyde Eder. Jeg ønsker inderlig, at denne Forening maa vedblive at blomstre og at Sagen i dens

Almindelighed maa opnaa den storartede Udvikling, som jeg er overbevist om at den er bestemt til, at den maa komme til at omfatte alle dem, der fortjene Navnet „Arbeidere“ og anvise Enhver den Plads, som passer for ham, og at den saaledes maa opfylde sin Bestemmelse, som jeg troer bedst kan betegnes med det Udtryk, som vi skyldte en udmærket fransk Forfatter og Menneſteven, „Arbeidets Organisation“. (Lydeligt Bisald.)

J. C. Føz bevidner, at han som Medlem af Foreningen har erfaret flere af de Betsignelser, som ere blevne fremhævede af den foregaaende Taler; mange Medlemmer ere ved dens Overflud blevne satte istand til at ſkaffe ſig Læsning og forbedre deres daglige Levemaade, og denne har igjen Indflydelse paa et Menneſkes Moralitet; ſkal man have en ſund Sjæl i et ſundt Legeme, maa man ogsaa nødvendig have god og uforſaſſet Føde; i denne Henseende have Banebryderne i Rochdale udrettet, hvad al Verdens Parlamentsakter og Love ikke vare istand til at udrette. De vare ved Arbeiderforeningerne komne let til deres forbedrede Kaar og diſſe havde igjen vaſt Selvſølelſe og Selvagtelse hos dem, hvilket Medlemmerne trindt omkring i hele Landet kunde bevidne. Vor Forening har udbredt Sparſommelighed og Afholdenhed iblandt os, og har den gjort det, Kammerater! ſaa har den udrettet en ſtor Ting, thi det er en ſtor Ting at have ſtandsat den Strøm af Uafholdenhed, der er Samfundets Fordærvelfe og er den Laſt, der anklagende raaber imod os. Det er bleven ſagt os, og vi maae tilſtaaе, at det er ſandt, at det Onde, hvoraf den arbejdende Klaſſe i Almindelighed er beſat, er dens Tilbøielighed til Drukkenſkab og Tobak (hør!). Men vi have, mener jeg, ved vore Arbeiderforeninger løſt det ſtore Spørgſmaal, ſom ſaa ofte er bleven offentlig forhandlet i vort Land, nemlig hvorledes den arbejdende Klaſſe bedſt kan opbjaalpες i moraliſk, ſocial og ſædelig Henseende; de have hjulpet Arbeiderne til timelig Velvære og derved vaſt deres Selvſølelſe, ſaa at Mange, der før boede i ugule Stræder i vor overbefolkede By, ere ved deres Overflud, der hvert Kvartal er voget, blevne istand til at flytte ind i bedre Huſe (hør!); mange Børn, der før bleve forſømte, ere ved det ſamme Middel

blevne holdte ordentligt i Skole og Mange have reist sig op og frigjort sig for Trangen til offentlig Understøttelse. Hvad man saa siger om os Arbeidsmænd, det kan jeg bevidne, at der i hver ægte Engelsmands Bryst er en Uafhængighedsfølelse, der vækker Trangen hos ham til at betale Alt, hvad han behøver til sit Forbrug. Derfor er det mit inderligste Ønske, at vore Principer maae udbredes. Man har bestyldt os for at være egenfjærlige og kun at see paa vort Eget; dertil vil jeg kun svare, at denne Kjærlighed til vort Eget bestaaer deri, at efterat vi selv have erfaret de Betsignelser, som Arbejderforeninger bringe, er det vor ivrige Bestræbelse, at alle Mennesker kunne blive deelagtige i dem. (Hør!)

Dernæst vil jeg sige til dem, som endnu ikke have sluttet sig til os og som undskyldte sig med deres Fattigdom, at vi stille disse Betsignelser saa lavt, at de let kunne naae dem. Den ædle Lord sagde, at han var kommen her for at belære, og maa det være mig tilladt, kan jeg i denne Henseende oplyse ham: den Mand maa dog være meget fattig, som ikke daglig kan afsee $1\frac{1}{2}$ d. (omtrent $1\frac{1}{2}$ Sk. dansk), det udgjør for 6 Arbeidsdage ugenlig 3 d. og naar han blot indskyder dem, saa er han Medlem og naar han dertil kjober sine Fornødenheder ved Foreningens Udsalg, vil han allerede efter saa Maaneders Forløb have samlet en lille Kapital. Fremgangsmaaden er saa simpel og nem, at naar Folk ikke vil gaae ind herpaa, veed jeg sandelig ikke, hvad vi kan tilbyde dem forat frigjøre dem fra Armoden og dens Følger. Jeg antager, at deres Egegyldighed hidrører fra den gamle Erfaring, at hvad der kun koster lidt, sætter Folk ogsaa kun lidt Pris paa. Men jeg haaber dog, mine Venner! at I ville see lidt dybere i Sagen end blot spørge om hvad den koster; betragt f. Ex. dens velsignede Frugter; vi, som i saa Aar have været med i den, have jo erfaret, at jo længere vi tage Deel i den, des bedre bliver vor Stilling; ved vore forenede Bestræbelser ere vi blevne istand til at opføre en saadan Pragthygning som den, hvori vi her ere forsamlede, vi ere blevne istand til at gaae glade og som hæderlige Folk til vort Hjem, til at lægge Bind paa Udruelighed og andre christelige, menneskelige og borgerlige Dyder. Der er intet

Characteertræk, som Sagen mere har udviklet hos Medlemmerne, end Retskaffenhed; vor Regel har altid været: ægte og uforfalskede Varer og rigtig Vægt og Maal; vi have ikke alene seet paa Pengefordelen, men ogsaa paa Hjertets Forædling; vi have ogsaa her ligesom i Rochdale en Vogsamling og et Ræseværrelse, der staaer aabent for Alle. Arbejderne vilde ikke fortjene den Ros, som den ædle Lord har udtalt om dem, hvis de ikke ville slutte sig nærmere og nærmere sammen og ved dette Sammenhold bestræbe sig for, stadig at hæve sig til et høiere Trin i Samsundet og i deres Medborgeres Agtelse. Vi have, Kammerater! i vor egen Haand Magten til at reise os og det er, saavidt jeg skjønner, oversflødigt for os at undertegne Andragender til Andre om at gjøre for os, hvad vi selv bedst kunne gjøre. Lad os blot afslægge vore to oversflødige Fornødenheder, Brændevinet og Tobakken, lad Alle slutte sig til Arbejderforeningerne og gjøre denne Bevægelse til en stor Magt i Landet! Vi have allerede seet saa velsignede Resultater af denne Sag og jo mere vi anstrenge os for at gennemføre vore Principer, desto rigere Frugter ville vi høste. (Bifald.)

Raadmand Heywood nævnede nogle af de Farer, som Arbejderforeninger ere udsatte for, deriblandt Mangel paa Dygtighed og Forsynlighed hos Bestyrelsen (som kun kan læres ved Øvelse og Erfaring) og Mangel paa gjensidig Tillid; han omtalte to Foreninger, som foreløbig vare opløste paa Grund af Uredelighed, slet Bestyrelse og ved at give Kredit. Idet han talte om Foreningens Betydning for Kjøbmændene, erklærede han, som selv var en af dem, at de havde ingen Årsag til at beklage sig, da det var et af Foreningens Principer ikke at sætte Priiserne ned, det Gæste, hvori den concurrerede med dem, var i Varesnes Kvalitet, og det var baade lovligt og gavnligt. Taleren, der havde 30 Aars Erfaring i denne Sag, paapegede de Bansteligheder og Hindringer, de i Begyndelsen havde haft at kæmpe imod, og fremhævede deriblandt, at de ikke havde haft nogen Beskyttelse af Loven og at de havde manglet tilbørlig oplyste og kyndige Mænd til at sætte Sagen i Gang og styre den. Han roste den nuværende Bestyrelse for den Dygtighed og Ind-

figt, den Uegennyttighed og ufortrødne Opoffrelse, hvormed den havde givet Sagen et utroligt Opsving og det paa en saadan Maade, at det maatte skaffe enhver Bank, Kjøbmand og Handelsforening en uindskrænket Tillid, idet den strengt havde vaaget over, han turde sige mere samvittighedsfuldt end Kjøbmanden, at Alt betræffende Varernes Kvalitet, Bægt og Maal gik fuldkommen ærligt til, og hvis den ikke gjorde det, svigtede den sine egne Principer, og da vilde Foreningens Opløsning og Undergang være vis. Men saaledes som det nu gaaer og ledes, troer jeg, at enhver retsindig og menneskekjærlig Mand, ikke mindst den ædle Lord, som iasten er vor Præsident, maa sige: lad det gaae og have Lykke med sig! (Bifald.)

J. C. Edwards: Jeg antager, at man vil ansee mig for Repræsentant for den egenlige Arbeidsklasse i vor Forening. Da jeg har havt med den Sag at gøre fra det første Dieblis, da vi bragte dette lille Barn til Verden, da jeg har været en af dem, der vaagede ved dets Bugge, glædede mig ved dets Barn-dom og er endnu gladere ved at see det i dets fulde Kraft og Manddom, saa maa det maaskee være mig tilladt at omtale et Par Træk af vor tidligere Historie og derved vise de Bannfeligheder, som Sagen dengang havde at kjæmpe imod særlig i store Byer, men tillige hvad der kan udrettes ved Udholdenhed og fast Sammenhold af den Deel af Befolkningen, som er meest interesseret i Løsningen af den store sociale Opgave. I den første Uge solgte vi for omtrent 14 à 15 £ og for at opnaae denne Omsætning maatte vi endda bringe Varerne omkring til de fornemmere af vore Medlemmer, som ansaae sig for fine til selv at hente dem ved Udsalget; det Arbejde besørge des da af de simplere iblandt os ved Hjælp af en laant Hjulbor og den første Loverdag Aften bleve vi ikke færdige med denne Transport førend Kl. 2 om Natten. Efter et Par Ugers Forløb udbredtes det Rygte, at vi vare færdige og kunde ikke mere, og da Folk havde saaet denne interessante Efterretning, saldt vor Kredit saaledes, at vi ikke engang uden stor Møie kunde faae en Hjulbor at laane. (Ratter.) Vi havde imidlertid baade Evne og Mod til at kjøbe os selv en Hjulbor og med stor

Høitidelighed raadsloge vi om det Unfselige i at sætte os for en ny Udgift ved at antage en Dreng til at kjøre med den gennem Gaderne, thi det var for strengt for os, efter at have arbejdet fra Kl. 6 om Morgen til Kl. 6 om Aftenen, at bringe Varerne ud til disse Herrer, som ikke havde Ret til at ansee sig selv en Smule bedre end vi Andre. Efterat vi nu i 4 à 5 Uger havde haft denne Hest i Mennefteskiffelse til at trække vor Hjulbør, raadsloge vi om at anstaffe os et større Kjøretøi og en virkelig Hest, og Resultatet blev, at vi kjøbte os en brugt Karosse og fik malet med store forgyldte Bogstaver paa den: „Manchester og Salford Arbejderforening“; denne Indskrift tjente tillige som Avertissement og fik Enhver, der saae den, til at tænke og spørge, hvad i Verden dog Manchester og Salford Arbejderforening var for noget. Der var dem, der meente, at vi herved vare for fremtrædende og for meget henledede den offentlige Opmærksomhed paa os og at det til Straf vilde gaae os galt, men det er indtil Dato ikke gaaet os galt endnu. Den Profit, vor Forening ved de forskjellige Grene af dens Virksomhed nu i 7 Aar har samlet, har sat den istand til at opføre 10 saadanne store Bygninger, som den, hvori vi her ere forsamlede, og denne ene har kostet henved 3000 £ (27,000 Rdlr.). Dette vil være det bedste Vidnesbyrd om, hvorledes vor Driftighed er bleven lønnet.

Og nu et Par Ord om vore Principer, vor Forsatning og vort Formaal: Hvad var det Maal, vi fæstede Diet paa, dengang vi aabnede vort Udsalg? det var for det første at gjøre vore daglige Livsformødenheder til den Trappe, ad hvilken vi stige opad i social Henseende; vi troede, at vi kunde spise og klæde os ind i en bedre Stilling i Livet, naar vi blot havde den Forstand at flaae vore smaa Midler sammen og være vore egne Kjøbmænd. Vi havde et andet Formaal: vi troede, at „Mennesket lever ikke af Brød alene“ og at det derfor var nødvendigt at tage vor moralske og intellectuelle Udvikling i Betragtning. Vi sørgede derfor saa godt vi kunde for at flaae Midler til vor Oplysning og til Sammenkomster og det er vor Agt fremdeles at sørge herfor. I Manchester saavelsom i London og andre

store Stæder er det vor Ulykke, at vi ikke kunne „see Skoven for Træer“; der er saa mange Mennesker pakkede sammen, at vi ikke kunne see hinanden eller komme hinanden nær nok til at lære hinandens Hjerter og Tanker at kjende. Derfor er det saa meget mere nødvendigt i vore store Byer, at vi ved vore egne Midler forskaffe os vore egne Lokaler, hvor vi kunne samles med hverandre og uddanne os i aandelig Henseende, hvor vi kan føle, at vi befinde os paa et Sted, der tilhører os selv, der ikke er skaffet tilveie ved de Velhavendes Gunst eller Beskyttelse, men at Enhver har lige Ret til at være der og kan faae det levende Indtryk af at han er de Andres Ligemand. Disse vare, blandt andre, de Formaal, som vi haabede at opnaae.

Hvad er nu Hemmeligheden ved den heldige Fremgang, som disse Foreningers Udsalg have havt? det er en Selvsølge, at de kræve god Bestyrelse, Redelighed og til en vis Grad Indsigt. I Begyndelsen gik det meget langsomt hermed; god Bestyrelse kommer sædvanlig først efterhaanden ved Erfaring. Vore Efterfølgere ville behøve mere Dannelselse og Dygtighed end Foreningens Stiftere have havt. Det er i Erfjendelsen heraf at vi sørge for Dannelsesmidlerne, at der kunne være Andre velrustede til at indtage vor Plads, naar vi gaae til Hvile. (Bifald).

Hvorledes er nu vor Forsatning? den er just ikke meget konservativ, men aldeles demokratisk; vi blive ikke engang staaende ved Stemmeret paa Sværdsiden; vi ere enige om, at der er intet, der vedkommer Manden uden det tillige angaaer Kvinden, og derfor have vi vedtaget almindelig Stemmeret. (Bifald). Vi betragte det ikke som en politisk Bevægelse; vi kjende overhovedet ikke noget til politiske Partier; vi have med en praktisk Sag at gjøre og vi have gjort den Erfaring, at den bedst trives paa uindskrænket demokratisk Grund. Min Ven og Medarbejder i denne Sag, Mr. Fox, har sagt, at der kræves $1\frac{1}{2}$ d. daglig i 6 Dage om Ugen og 13 Uger i Kvartalet forat En kan blive Medlem af Foreningen; men det kræver virkelig ikke en saa uhyre Anstrengelse; hvem der blot betaler sin Shilling i Indtrædelsespenge, er berettiget til at nyde Deel i alle Foreningens

Fordele lige saa fuldt som det ældste Medlem eller den største Aktiehaber; men vi forlange, at I skulle kjøbe Eders Fornødenheder i Udsalget og naar I blot gjøre det og lade Eders Fortjeneste blive staaende, ville I i kort Tid have Eders Actier betalte uden noget videre Indstud. Vi have saaledes gjort det muligt at den Fattigste i Landet kan slutte sig til os og nyde godt af Foreningen; dette vil endnu blive mere indlysende, naar jeg tilføier, at ogsaa Ikke-Medlemmer faae $\frac{1}{2}$ eller $\frac{2}{3}$ Fortjeneste paa hvad de kjøbe. Man har undertiden gjort den Indvending, at dette er et kjæmpemæssigt Monopol, vi have tiltaget os, og at det er et Overgreb i Kjøbmændenes Rettighed og derfor ikke fortjener at opmuntres og begunstiges. Som Menneſter ønske vi vore Medmenneſters Deeltagelse, men vi bryde os ikke om Rogens Gunst; i det Dieblif de høiere Klasſer begynde at begunstige os, vil Foreningen begynde at hensygne og døe. Vi frabede os Begunstigelse af hvemsomhelst, vi bede blot om, at Lovene maa blive upartiske og indrømme os samme Rettighed som enhver anden Klasse i Samsundet, og naar vi blot have retfærdige og liberale Love, saa ere vi overbeviste om, at vi have en vid Mark aaben for os og saa forlange vi ingen anden Gunst. Vi ønske kun at være afhængige af os selv, af vor egen Indsigt, Kapital og Driftighed, og kunne vi faae Lov til det, saa ere vi visse paa, at vi ved Retsskaffenhed og Udholdenhed skulle see vore Bestræbelser kronede. Hvad Bestyrelſen om Monopolet angaaer, saa er den eneste Betingelse vi gjøre, den just ikke meget strenge, at enhver Person, der vil træde ind i Foreningen, maa have en moralsk Character, efterdi vor Forening vilde gaae tilgrunde ved at optage umoralske Menneſter. Og vi ere ikke meget noiiregnende, vi anstille ingen Undersøgelse om deres private Liv, men vi forudsætte, at naar Rogen bliver foreslaaet af et Medlem, er han ogsaa selv et brugeligt Medlem; og saalænge vor Forening har bestaaet, har vi kun een Gang været i det ubehagelige Tilfælde, at maatte nægte at optage En. Versom vi vilde studere Kjøbmandsstandens Historie, vilde vi finde, at deres Fædre eller Bedstefædre vare Møllere, Bøvere, Skomagere, Smedkere eller deslige.

Jeg veed, at min Ven Senator Heywood har ikke altid været Kjøbmand, og hvis han har Ret til at anvende sin Formue til at opføre en Butik, da maae tre eller fire Tusinde Mennesker ogsaa have ganske den samme Ret. Dette er alt, hvad vi forlange og det er intet Monopol. Det er allerede bleven sagt, at vi ikke concurrere med Kjøbmændene i Priserne, thi Concurrence i denne Henseende leder kun til at forringe Kvaliteten og medfører useilbarlig daarlig Vægt og Forfalskning; men dette kan ikke være i vor Interessé, det vilde kun være at stjæle fra Peter for at give det til Paul, eller at tage en Skilling af den eneomme og lægge den i den anden. Hvem kunde dog være saa tosset at forfalste de Varer, som han sælger, naar han veed, at han selv skal forbruge dem? Dette er den bedst mulige Garanti for Redelighed. Bestyrelsen er udvalgt af Medlemmernes Midte og det er derfor i dens egen Interessé at sætte Priserne saa lavt som mulig og Kvaliteten saa høi som mulig. Men man har ogsaa sagt, at vor store Fordel er erhvervet ved at vi sætte høiere Priser end Andre; men det er en Selvfølge at hvis denne Betyrdsning var sand, vilde vi selv vise Handelen bort fra vort Udsalg og Folk vilde gaae derhen, hvor de kunde faae deres Varer billigere. Men mod saadanne Misgreb have vi et godt Forebyggelsesmiddel: naar Bestyrelsen er forsamlet, har ethvert Medlem Ret til at møde og fremkomme med sine Klager, og i vort Udsalg er der en Protokol fremlagt, hvori Enhver kan indføre sine Besværinger; denne bliver bragt til Bestyrelsen, og hvis denne ikke afhjælper den paatalte Feil, saa holde vi hver Maaned en Generalforsamling, der virker som et Slags Sikkerhedsventil, der afleder den overflødige Damp og forebygger at Rjedlen springer. (Latter.) Her kunne vi møde og besvare os saa meget vi lyste, og en Engelsemands dyrebareste Ret er at have Lov til at besvare sig. Jeg erindrer dengang vi oprettede vor Forening, og vore Benner, der før havde været afhængige og vante til at faae Tilfigelse og Befaling at gøre snart dette, snart hiint, snart igjen noget andet, begyndte at faae lidt til Bedste og at føle sig frie og uafhængige og faae Stemmeret, hvorledes de strax gjorde Brug af deres Rettigheder og Privi-

legier af Hjertets Lyst. (Vatter.) Saa snart John begyndte at besvære sig, saa kunde man næsten see, hvorledes han vogte med det samme. Jeg paastaar, at vi udviklede Manden i ham ved at staa ham Ret til at komme frem med sine Besvælinger, og om disse end ikke altid holdt sig indenfor de onstelige Grændser og undertiden gave Anledning til smaa Rivninger, saa gjorde de dog deres Gavn og hjalp til at slibe Kanterne af os og opdrage os ikke blot som Medlemmer i vor Forening men for alle vore andre Livsforhold.

Til Slutning vil jeg endnu gøre opmærksom paa, at vi ikke indskrænke os til Detailhandel alene, men have med Held bestræbt os for at føre Foreningsprincippet videre og give det større Dimensioner; i Forbindelse med vor Detailhandel have vi en Grossererforretning, der leverer Varer til vort og et Par Hundrede andre Udsalg og som alene af Smør omsætter ugenlig 900 Tjerdinger, og i lignende Forhold af alle andre Artikler. Men endnu er Sagen i sin Barndom og vi haabe med Grund langt større Resultater af den. Vi have i vor Midte iaaften en Repræsentant fra de franske Arbejderforeninger, og hvad skulde der være i Veien for at vore Arbejderforeninger traadte i en organisk Forbindelse med dem i Frankrig, og endvidere med dem i Schweiz, Tydskland osv.? hvorfor kunne Foreningerne paa Fastlandet ikke i Fælledsskab med os selv ind- og udføre deres Varer og have en Komitee af Repræsentanter som det forenende Baand imellem os? (hør!) dette kan maaskee see ud som en Drøm, men for 3 Aar siden saae vor nuværende Grossererforretning ogsaa ud som en Drøm ikke blot for dem, der stode udenfor, men for Foreningens egne Medlemmer og vi have haft nok saa mange Hindringer og Indvendinger fra disse sidste som udenfra at kjæmpe imod. Ja, mine Venner! der ligger en stor og lys Fremtid aaben for os og Foreningsprincippet vil faae en gennemgribende og altomfattende Betydning; det vil endog faae en stor Indflydelse til at forebygge Krig mellem de forskjellige Nationer (hør!). Det er en praktisk Bevægelse, vi have reist, der vil lære os at kjende og forstaae hinanden, at opdrage os selv og lade os føle, at vi

ikke længere ere forarmede Arbeidsmænd, men Skabere af Velstand og Magt, som vil skaffe os Indflydelse ikke blot herhjemme, men i den hele Verden. Lader os haabe, at denne en begejstret Foreningsmands Drøm snart maa gaae i Opfyldelse, men lader os heller ikke glemme, at man kan voge for hurtigt, saa det bliver paa Sundhedens Beføstning, og derfor ville vi i vor utaalmodige Higen dog bestandig minde os selv om, at enhver stor og ædel Sag skrider kun langsomt frem mod sit fuldkomne Maal.

Th. Hare var bange for at tage Ordet efter de foregaaende dygtige Talere, der vare praktiske og virksomme Deeltagere i Sagen, medens han stod udenfor den, men han bad om Tilladelse til som Fremmed at udtale sin Mening om, hvad Resultatet maatte blive af denne mægtige Bevægelse. Han meente, at hermed var begyndt en ny Æra i Menneskesamfundets Historie, og det en afgjort heldbringende Æra. Udsalget af Livsfornødenheder var indskrænket til en liden Deel af Befolkningen, medens Arbejderforeningsagen omfattede alle Livsstillinger og Næringsveie. Han bad Forsamlingen lægge Mærke til, hvor stor en Deel Arbeidet havde i hvilket som helst Foretagende, og det vilde da vare indlysende at Arbejderne ere de egentlige Kapitalister, fordi det er dem, der yde det, som koster meest. Han oplyste dette ved at henvise til den Bygning, hvori de vare forsamlede, og sammenligne, hvad Materialierne til den havde kostet, med Arbeidet ved Opførelsen. Det var derfor aabenbart, at det eneste, Arbejderne havde at gjøre, var at forene sig om selv at anskaffe sig deres Livsfornødenheder og saa at indgaae et Fællesskab i alt deres Arbeide og selv nyde hele Fordelen af det. Han viste dernæst, at dette samme Foreningsprincip egnede sig til at øve Indflydelse paa Landets Repræsentation, idet det satte Folk i alle Landets Egne istand til at træde i Forbindelse og udvegle Tanker og vælge dygtige Parlamentsmedlemmer.

J. Wilson blev opfordret til at foreslaae en Taksigelse til Præsidenten, Grev Shaftesbury. Han sagde: jeg hilser Præsidenten, min Herre, og Eder, mine Brødre! jeg kalder Eder

saaledes og ikke mine Medarbeidere, fordi Arbeidet er nu bleven os en Fornøielse og ikke noget Besvær, det er forvandlet for os til en Bessjæftigelse; naar jeg overskuer denne store Forsamling og tænker paa de Beretninger om vore mægtige Fremskridt, som jeg her har hørt iasten, saa tør jeg forkynde, at den almindelige Folkeret og Folkelykke er oprunden for os (Bravo!) Der er en Fortælling om en Tømmersmand, som skulde gjøre en Bue af en særegen Form; han prøvede paa det nogle Gange, men funde ikke; han gif da hjem og sad i to Dage og spekulerede derover og paa den tredie kom han tilbage og fuldførte den og gav saa en Regning ud for tre Dages Arbeide, fordi, sagde han, det var langt besværligere at udtænke det end at udføre det. Derfor kan en Mand, der gaaer omkring med Hænderne i Lommen, have strengere Arbeide end den, der graver i Jorden. Ja, vi kunne alle arbeide i Forening med hverandre, med Haand og Hoved, men hvor kort er endnu den Vej, vi have tilbage! det gjælder om vore Foreninger, hvad en Digter har sagt om de store Verdensudstillinger, at de skulde nedbryde alle de Bæge, der sætte Skilsmisse mellem Personer og Folkelag, banlyse al Splidagtighed og Ufred og samle Alle til et fælleds, enigt og lykkeligt Broderskab. (Bravo!) Dette er Arbeiderforeningernes Fremtid og det er mod dette Maal at alle vore Bestræbelser sigte; Manchester-Foreningen vil engang optage den hele Stad i sig. (Stærkt Bifald.)

Vi have haft Uheld, og de ere uundgaaelige; jeg vilde ansee det for hensigtsmæssigt om Foreningen bestilte en særlig Embedsmand til at undersøge, hvori de have deres Grund; det ligger i en saadan Forenings Natur, at naar eet Lem lider, lide de alle og naar eet Lem befinder sig vel, føles Velbefindendet gjennem alle de andre. Vi savne her iasten flere af vore anseteste Medlemmer, som imidlertid have vilst Sagen saa megen Interesse at vi ikke kunne betvivle, at de i Sandhed og af Hjertet ere den hengivne. Men vi have en Hadersmand i vor Midte, som har gjort mere for vor Sags Fremme end Noget troer og, om det maa være mig tilladt at sige det, mere end han selv veed af; det er Lord Shaftesbury vi have at takke

for den Lov, der har frigjort os fra Lænkerne og skaffet os Frihed og Tid til at øve og bruge vore Tanker. (Stærkt Bifald.) Jeg foreslaaer derfor, at Forsamlingen udtaler sin varme Tak til Lord Shaftesbury for hans utrættelige Bestræbelser for at ophjælpe Arbeidsklassen og for den venlige Velwillie, hvormed han, uagtet sine mange vigtige Forretninger, iasten har vilst os den Ære at indtage Præsidentpladsen iblandt os. (Bifald.)

E. Longfield formanede til stadig at holde Sagens høiere Formaal for Øie og arbejde paa Medlemmernes aandelige Udvikling (hør!). Hvis Foreningerne ikke paa denne Maade udrustede sig til mandig og kraftig at kjæmpe mod den sorgelige Uvidenhed, der omgiver dem, saa vilde de ikke kunne vinde det sikke Gudsfaeste, som de vare berettigede til; han stolede paa, at de vilde anvende al deres Flid og Indflydelse til at isøre sig denne Rustning til den forestaaende Kamp for Oplysnings Overherredomme over Bankundighed. (Bifald.) Han sluttede sig med Glæde til den foregaaende Talers Forslag.

Præsidenten: jeg er bleven opfordret til at anmode den Herre fra Frankrig, som er her tilstede, om at tage Ordet.

Elie Reclus undskyldte sig med at han var uforberedt paa at efterkomme den Anmodning og var desuden for ukyndig i det engelske Sprog og udtalte det daarlig. (Nei, Nei!) I Frankrig havde man for Alvor taget fat paa Arbejderforenings-sagen og han var bleven sendt til Manchester for at lære, hvorledes man her bar sig ad og see, om de ikke kunde knytte Ven-skabsforbindelser, og han bragte de engelske Arbeidere deres franske Kammeraters Hilsen og bedste Ønsker. (Bifald.) Man havde i Frankrig længe været opmærksom paa de Fremstridt, deres engelske Naboer gjorde, og man ønskede hoiligen at lære af dem og efterligne deres Fremgangsmaade ved deres Udsalg. De engelske Arbeidere vidste ikke selv, hvormegen Gavn de havde stiftet, ikke blot i deres eget Land, men blandt Tusinder af tak-nemlige Arbeidere i Frankrig, der med erkjendtlige Hjerter ønskede dem den samme Lykke og Fremgang herefter, som de hidtil havde havt. (Bifald.)

Under Senator Heywoods Ledelse blev derpaa Taksigelsen

bragt Greven af Shaftesbury med stor Begeistring af hele Forsamlingen.

Greven af Shaftesbury: Efterat den ærede Forsamling paa saa venlig og hjertelig en Maade har bevist mig den ufortjente Ære at udtale en Takksigelse til mig, kan jeg ikke forlade dette Sted uden med saa Ord at bevidne, hvor dybt jeg føler deres Godhed mod mig, hvor oprigtig jeg ønsker dem Held, og hvor trofast jeg under den almægtige Guds Bistand skal virke med Dem til denne Sags Fremme. (Bifald.) Det har i Sandhed været mig en Ære og Fornøjelse at have været indbudet til at være her tilstede ved denne Leilighed og jeg forsikkrer, at jeg meget paaskjønner den Opmærksomhed, De har vist mig ved at ønske min Nærværelse her, først for at belæres og dernæst for at anerkjende den Oplysning, jeg her har modtaget. Alt, hvad jeg har hørt her i aften, har bestyrket mig i den Overbevisning, som jeg altid har næret, at det berøer paa det engelske Folk selv at blive det lykkeligste, det mest tilfredse, agtværdige og anseete Folk paa Jorden, og det er her bleven godtgjort, at Folket maa gjøre dette selv uden nogen Hjælp udenfra. (Hør!) Loven kan ikke gjøre andet og skal ikke gjøre andet end fjerne alle de Hindringer, der staae i Veien for Kræfternes frie Udvikling, og naar den har gjort dette og Folket har faaet Syn paa sit eget Vel, saa har jeg den Fortrosthed til det engelske Folk, at det vil skride frem paa den Bane, som det har aabnet sig. (Hør!) Af de Forklaringer og Kjendegjerninger, jeg har hørt her af forskjellige Talere, er jeg tillige bleven overbevist om, at dette System er anvendeligt selv i de fattigste Egne og under de tilsyneladende ugunstige Forhold, og jeg er meget glad herover, fordi jeg selv boer i en Egn, hvor Agerdyrkning er den sædvanlige Næringsvei og hvor Folketallet er ringe og Beboerne vidt adspredte, saa at det ellers kunde synes vanskeligt, at en Foreningsvirksomhed der kunde lykkes. Det er unægtelig en glædelig og trostelig Udsigt for en fattig Mand, at en Halvpenny om Dagen er nok til at gjøre ham deelagtig i denne Lykke; imidlertid have I sat Sagen i Gang og have

beredet ham denne lette Afgang ved at anvende Eders Kapital, og Sagen vilde ikke nu have været saa let tilgængelig for Enhver, hvis der ikke fra først havde været enkelte mere bemidlede Personer, der havde støttet den ved deres Formue. Men i saa Henseende maae mine Agerbrugere see sig om efter Hjælp hos dem, som efter de naturlige og lokale Forhold ere forpligtede til at tage sig af dem, og have de først fundet disse, saa vil Sagen gaae sin gode Gang og forskaffe dem den Uafhængighed og Velvære, som er ethvert Menneskes Livsbetingelse. (Bisald.) Det glæder mig at høre, at et af Eders første Principer er, at der ikke maa gives Kredit. Dersom I vide Besset om, hvorledes det gaaer til — især i de Egne, hvor Befolkningen lever af Agerbrug — naar Arbejderne komme i Gjæld til Kjøbmanden, hvorledes den efterhaanden voer, medens hans Kreditor har fanget ham ligesom en Edderkop fanger et Insekt i sit Bæv, og holder ham bunden saa han ikke kan gaae til nogen anden Butik, og venter blot paa den beleilige Tid, s. Ex. efter Høsten, da han kan falde over ham og lade ham betale Kapital med uhyre Renter — kjender I noget til disse Forhold, som ere ganske almindelige, især i vore Landdistrikter, saa ville I kunne indsee, at et saadant System, hvorefter der ikke gives Kredit, er den største og uskatteerligste Belgjerning, man kan vise den Slags Folk. Greven fortalte derpaa et smukt Exempel paa veldædig Samvirken mellem Befolkningen, baade Rige og Fattige, hvorved de ved ugentlige Bidrag i Løbet af 10 Uger tilveiebragte 52 £ (470 Rd.) til Hjælp for de nødlidende Arbeidere i Lancashire under Bomuldsrisen. Var det ikke, spurgte han, det samme Princip, som gjælder for Arbejderforeningerne? (Jo!) var det ikke at gjøre mod Andre, som vi ville at de skulle gjøre mod os? var det ikke en Bestræbelse for at fremme hverandres Velfærd? naar jeg derfor ved den Belærelse, jeg heriaften har modtaget, er bleven istand til at bringe denne Sag i Gang i min egen Egn, saa vil jeg allerede forefinde Folket der forberedt paa at modtage og handle efter disse Principer. Jeg er her bleven fuldkommen overbevist om, at Arbejderforeningssystemet har frembragt de store Resultater, som vi meest

trænge til, store baade materielle, moralske og sociale Resultater. Flere Talere have gjort opmærksom paa, at et Menneskes physiske Sundhed berouer paa hans Næringsmidlers Bestaaffenhed, og hvis der gives et Bedrageri, der er større og usforsvarligere end andre, saa maa det være Forsælfkning af de Livsformødenheder, som den fattige Mand kjøber; og dog gaaer denne Forsælfkning i Svang efter en stor Maalestol over hele Landet. Jeg seer, at dette System har baaret de glædeligste Frugter i moralsk Henseende, bevirket Charakterfasthed, Orden og Udruelighed hos Medlemmerne og derved udfriet dem fra de herskende Onder, der efter Regelen er den arbejdende Klasses største Ulykke; det har opmuntret Edelmødighed, Afholdenhed og Sparommelighed, det har hjulpet Eder selv til Oplysning og Dannelse og det vil hjælpe Eder til at opdrage og danne Eders Børn. I have nu her skaffet Eder mange Goder, som man andre Steder savner: I have en rig Bogsamling, som I kunne benytte og hvorfra I kunne faae Bøger hjem og læse for Eders Koner og Børn; man kan jo see paa Eder, at I gaae med opreiste Hoveder som Mænd. Men disse Goder lægge ogsaa et Ansvar paa Eder, og jeg vil sige Eder, mine gode Venner! at hvis I ikke blive Eder dette klart bevidst og samvittighedsfuldt benytte Eder af den Velighed, der er tilbudt Eder, og gaae ind ad den Dør, der er lukket op for Eder, saa ere I Skyldnere baade for Gud og Mennesker. I vide ikke, hvorlænge den Dør bliver aaben, tusinde Omstændigheder kunne lukke den igjen; nu er det den beleilige Tid, kjøber den medens I have den; I see klart den Ulykke, som truer Eders Stand, I kjende Midlerne til at afhjælpe den og det staaer i Eders Magt at anvende disse Midler og jeg tør trostigt sige, at de Mænd, som jeg her seer for mig, og mange Andre, der paavirkede og opflammede ved Eders Exempel ville slutte sig til Eder, ville i Løbet af saa Aar bringe det dertil, at I staae som et skinnende Lys for Alle. (Bifald.) Jeg tænker paa den Tid — og den ligger ikke saa langt tilbage — da Ingen kunde tale om denne By uden med Gru, da man betragtede den som et Sodoma, hvor alle Laster og al

Jordærvelse og Slethed havde sit Sæde; Enhver der kom paa denne Egn, vilde hellere gaae udenom end gennem Manchester. Nu troer jeg derimod, at Manchester indtager en fremragende Plads paa Jorden ved sin mandige, hæderlige, civiliserede Befolkning, der veed at værges for sin Ret, men ønsker at leve i Fred med alle Menneſker. Jeg er en ivrig Forsvarer af Folks Ret, men jeg vil ogsaa gjerne, man ſkal indrømme, at der ogsaa er Ret paa den anden Side. I ſtaaer nu faſt paa Eders Ret og naar I ſaa have hævdet den og ſaa ſee en god Leilighed og kunne gjøre det uden at forurette Eder ſelv, ſaa ſkal I ogsaa gjøre en Indrømmelſe, ſaa kunne I vente det ſamme af Andre, og I kunne da ſkride fremad i Gendrægtighed og med Glæde. (Hør!)

Jeg ønsker at vide, om det er mig tilladt imorgen at kjøbe en eller anden Ting ved Eders Udfalg (Bravo!). Har ikke andre end Medlemmer Lov til at kjøbe der? (jo, Enhver!) Nu vel, ſaa vil jeg imorgen kjøbe et Parti Thee og Sukker — (Vatter og Bravo!) — og jeg vil reise hjem og holde en rigtig lyſtig Aften med min Kone og mine Børn dermed, (ſtærk Vatter og Bravo!) og vi ſkal drikke Eders Skaal deri uden nogen ſtærk Tilſætning — thi jeg vil ikke forurelige Eders Samvittigheder — og jeg vil ſige: „huſt paa, at dette er fra Arbejderforeningens Udfalg og naar I drikke dette, giver det Eder Ret til ſelv at blive Medlemmer, og naar I engang reise til Manchester, ſaa ſkal jeg nok ſige Eder, hvor I kunne finde Udfalget,“ og jeg vil ſige enhver af mine Sønner, ſom kommer her, at han for ſin Faders Skyld vil blive ligesaa godt modtaget, ſom I have modtaget mig. (Stærkt Bifald.)

Lord Ruſſel har engang ſvaret en Deputation, der kom for at bede om Nedsættelſe i Skat, at ingen Regjering paa-lægger Folket ſaa ſtor Skat, ſom dette paalægger ſig ſelv, og deri har han fuldkommen Ret. Det er udentvib! Mange be-kjendt, at det er blevet offentlig dokumenteret, at Arbejdsklaſſen i England anvender aarlig til Ol, Brændevin og Tobak ikke mindre end 25,000,000 £ (225 Millioner Rd.) (ſy!). Tænk

Eder 25,000,000 £ i Arbejdernes Hænder, hvad derved kunde udrettes til at skaffe Eder bedre Klæder, Føde, Boliger og til at fremme Eders egen og Eders Børns Oplysning! eller tænkt Eder, at Finansministeren en skøn Dag traadte ind i Rigsdagen og sagde: „jeg maa have et Beløb af 25,000,000 £ og jeg vil lægge det som en Skat paa Papir, Mursteen, Thee og Sukker;“ hvad vilde Følgen blive? vilde vi ikke faae larmende Møder og Demonstrationer i hele Landet? (Vatter.) Jeg for mit Bedkommende vilde strax pakke sammen og med Kone og Børn flytte til Udlandet, for jeg er overbevist om, at man da ikke kunde leve i England. (Vatter.) Naar I nu selv paalægge Eder saadan en Skat og I saa kunde bringe det — jeg vil ikke sige til total Afholdenhed — men blot til en maadeholden Brug af disse Ting — (en Stemme: „total Afholdenhed!“) — nu vel, jeg vil ikke strides med dem, der forsvare total Afholdenhed; jeg vil gjerne give dem Ret, men jeg vil her blot paastaae, hvad der ikke lader sig bestride, og jeg siger, at selv uden total Afholdenhed, blot ved en maadeholden Brug, vilde I blive fri for Druffenskab og spare en uhyre Kapital. Jeg veed vel, hvad total Afholdenheds Forsvarere sige, det samme som Dr. Johnson svarede Boswell: „Sir! det er meget lettere slet ikke at drikke Vin end at drikke lidt Vin,“ og der er nogen Sandhed i det; men jeg veed, at det ikke kan nytte at prædike Umuligheder for Folk, og derfor nøies jeg med at prædike Maadehold — (en Stemme: det er netop det Umulige) — og hvis I blot ville være maadeholdne i Brugen af disse Ting, vil der spores stor Aftagen i Laster og Glendighed og en ligesaa stor Tiltagen i Folkets Velstand og Lykke (hør!).

Det er et stort Princip, hvorpaa Arbejderforeningerne hvile, og det er blevet godt udviklet af Talerne her i aften, især af Fox og Edwards, der selv høre til den arbejdende Klasse og derfor ere bedre inde i og fortroligere med Systemet i alle dets Enkeltheder, og jeg vil særlig bemærke om Mr. Edwards, som talte med saadan en brændende Begeistring om den Sag, hvorved han selv har en bestemt lønnet Bestilling, at hvis hvert

Embede i England var beklædt af saadanne Mænd, saa vilde de ærlig fortjene deres Løn, og saa var der ikke saa lykkeligt et Land paa Jorden som England (hør!).

Jeg haaber, at I Arbeidere — thi saaledes maa jeg altid kalde Eder — jeg haaber, at I ikke skamme Eder ved dette Navn; (hør!) jeg kan ikke tænke mig noget mere foragteligt, end om Noget skulde skamme sig sig ved at kaldes en Arbeider; er Arbeide dog ikke en ærlig Sag? taler ikke den hellige Skrift fra først til sidst til Arbeidets Ære? vide vi ikke, at Paulus var Teltmager? var ikke Frelseren selv Søn af en Tømmersmand? Der er Intet, jeg anseer for hæderligere end Arbeide, og ihvorvel der gives Forskjæl i Rang og Formue — hvad der jo ikke kan være andet og er Forsynets egen Bestemmelse — saa maa jeg oprigtig sige, at i mangfoldige Henseender har jeg langt større Agtelse for den Mand, der arbeider ved Bæven eller ved Ambolten end for de Herrer, der eie de store Pengebunker eller for de Herrer, der ryge Cigarer og ride omkring og bestille Ingenting (hør og Latter!). Vi, der ere her tilstede som Væsgjæster, ere Arbeidere; jeg holder af at kaldes en Arbeider; jeg arbeider ikke med mine Hænder, men jeg har af Forsynet været kaldet til at arbeide vedholdende hver Dag og paa mange forskjellige Maader. Jeg føler at jeg slet ikke kan undvære Arbeiderne; jeg trænger meget mere til dem end de til mig. Derfor maae I ikke skamme Eder ved Navnet. I gjøre vel i at bruge alle de Midler, I raade over, for at have Eder i Samfundet; det glæder mig at see det. Der er intet, der mere vidner om vort Lands Ære og Frihed, end Synet af de mange hæderlige Mænd, der udsprungne af Folkets Midte have ved deres Dygtighed og Villieskraft arbeidet sig op til en fremragende Stilling og til stor Rigdom. Overhuset tæller mange Mænd, som ere udsprungne fra Folket, og hvis dette ikke var Tilfældet, vilde dette Huus for længe siden have tabt sin Indflydelse i Landet og være feiet væk; det er netop det nye Blod, der strømmer ind fra Folket, som bevarer os den Anseelse, vi nyde, og som forener alle Samfundsklasser til et enigt og virksomt Hele til at bevare vort fælleds Fædrelands Ære og Lykke.

Jeg begriber ikke, at Saamange ere blevne bange for disse Arbejderforeninger; jeg kan ikke indsee, at et eneste af de Principer, hvorpaa de ere grundede, kan i mindste Maade have noget Foruroligende ved sig. Jeg kan ikke see andet, end at I kun have forenet Eder for i Fælledsskab at sikke Eder den bedste Frugt af Eders retmæssige Fortjeneste. Det var en ganske anden Sag, hvis I havde forenet Eder i et eller andet slet eller separatistisk Diemed, hvis det var Eders Hensigt at fuldkaste Regjeringen, forøde Landets Eiendom og udbrede farlige politiske Meninger; saa kunde jeg forstaae, at Folk blev bange; men man kan ikke tænke sig noget mere Ufsadeligt end hvad I have taget Eder for: her er et Antal Mennesker, som have slaaet sig sammen fordi de ønske at have gode Levnetsmidler og Klæder, de føle sig tilfredse og opdrage sig selv og deres Børn godt. Det er det uskyldige Formaal, som de have sættet Die paa, og hvor kan noget Menneske, der har Medfølelse for sine Brodre, see nogen Fare deri? jeg synes tvertimod, at Enhver skulde glæde sig derover og over ethvert Middel, der kan bidrage til at gjøre den talrige Arbeidsklasse lykkelig, glad og tilfreds med sin Stilling, glæde sig over, at Verden er aaben for dem, at de have faaet lyse og lovende Udsigter, og at det afhænger alene af dem selv, næst Guds gode Bistand, om de ville forblive i deres sorgelige Stilling, som Mange af dem ere i, eller de ville hæve sig til en hæderlig Plads i Middelstanden eller endnu høiere og erhverve sig Navn i Kunst og Videnskab. Ja, jeg maa gjentage det, naar det kun er dette Formaal, Arbeidsklassen sætter sig, forstaaer jeg ikke, hvor noget Menneske eller nogen Stand kan have noget derimod. Jeg takker Gud, at jeg for min Part nu er ti Gange saa rolig som før, fordi jeg nu kjender deres Følelser, Ønsker og Bestræbelser og seer, hvad det er, de have for; det glæder mig at see, at deres Formaal er godt, at de Principer, hvormed de have forenet sig, ere rigtige og sunde, og enhver Mand af Stand maa glæde sig over at have oplevet den Tid, hvor han kunde see den store Folke-masse i England saaledes udviklet, at Enhver med Fornøielse kan komme sammen med dem, aabent udtale sin Mening, for-

handle de vigtigste Ting med dem og blive modtagen af dem med aabne og varme Hjerter. Det, Folket ønsker, er „at leve og lade leve“, at reise sig selv i Samsundet og at see Enhver rundtomkring sig, ikke blot her i Landet, men paa hele Jordens Overflade, at have sig til det samme hæderlige Trin. De Rige og Mægtige, som komme Eder imøde og række Eder en hjælpsom Haand, handle derved i deres egen Interesse og styrke og befæste derved visjeligen Grundvolden under det Huus, hvori de selv boe.

Jeg tilstaaer, at jeg har havt en stor Glæde af at være i Manchester denne Gang, og at jeg her har hentet en rig Belærelse. Jeg har paa andre Steder seet mange Arbeidere, og jeg har aldrig været en halv Time sammen med brave og retsindige Arbeidere, uden at jeg af dem har modtaget en eller anden vigtig Oplysning eller hørt en rigtig og træffende Bemærkning og saaledes ved deres Hjælp har kunnet udvide mine Kundskaber; og det Samme kan jeg med Sandhed sige om hvad jeg har hørt og seet her iaften. Jeg ønsker hjertelig, ja endnu mere, jeg beder hjertelig, at Eders Bestræbelser maae krones med Held, at ingen Ulykke maa ramme Eder, at gjensidig Tillid og Trostaaelse maa knytte Eder sammen, at I maae gaae frem paa Eders Bane og blive Eders store Principer tro. Jeg beder hjertelig herom for Eder og for Eders Børn, og jeg anraaber den Almægtige, at han af sin Naade vil lade sin rige Belsignelse være over Eder, og at I maae erfare, at han har ladet Eder finde Veien til Eders sande Lykke paa Jorden og til Eders evige Fred i Himmelen!

(Den næste Dag besøgte Greven af Shaftesbury Foreningens Udsalg, gjorde der sit lovede Indskud, besaae derefter Foreningens øvrige Etablissementer og udtalte sin største Tilfredshed dermed og indmeldte sig selv som Medlem af Foreningen.)

Jeg slutter disse Meddelelser med det Ønske, at Mange ved at læse de Taler, der bleve holdte i Manchester, maa faae det samme Syn paa Arbejderforeningers Betydning, som Grev Shaftesbury fik ved at høre dem. Jeg veed vel, at der gives Mange, som vanskelig lade sig overbevise om at en Sag er god, naar den strider mod deres personlige Interesse, og vi ere maaskee alle noget tungnemme i denne Henseende; men det er dog mit Haab, at de Oplysninger, jeg her har givet, ville hjælpe til at aabne enhver uvillig og retsindig Mands Dine for Sagens store Vigtighed og for dens Udforbarhed hos os og at det meningsløse Raab om „de engelske Fabrikbyer“ og „de forskjellige Forhold i England“ maa forstumme. Der er jo et gammelt Ord om, at der gives visse Folk, som man ikke skal lade see halvfærdigt Arbeide, ikke fordi Arbeidet behøver at skamme sig ved at det endnu kun er halvfærdigt, men fordi de visse Folk mangle Fremsyn og derfor ikke kunne gjøre Forstjæl imellem, hvorledes en Ting seer ud, naar den lige er begyndt, og hvorledes den vil komme til at see ud, naar den bliver færdig. Der har været adskillige saadanne „visse Folk“, der ved i Forbigaaende at see vor Arbejderforenings Udsalgs Skilt dermed have troet sig fuldkommen sat ind i Sagen og have sølt sig kaldede til at optræde som Dommere og Kritikere, men det turde vel af det Foregaaende være blevet klart for enhver opmærksom Læser, at hvad der her er skeet med Arbejderforeningen i Thisted og hvad der er at see af den, er endnu kun en lille Begyndelse, er kun det første, men nødvendige Skridt mod det Maal, som jeg fra første Stund har havt for Øie, og som jeg ikke skal tabe af Syne, saalænge Vorherre vil give mig Kraft og Naade til at virke for denne store Folkesag.

Efterskrift.

Den 1 August d. A. afsluttede Arbejderforeningen i Thisted det tredie Kvartal efter Udsalgets Aabning og Resultatet har viist sig meget opmuntrende og ganske svarende til vore Forventninger. Det er ikke kommet uventet at der med Hensyn til Medlemmernes Tilvæxt er indtraadt en foreløbig Standsning; efter en begejstret Interesse for en Sag følger gjerne en Afslappelse, indtil Sagen selv ved sin egen seierrige Kraft og overbevisende Fremskriden drager Folk med sig; der er Mange, der længe maae see paa saadant et nyt Foretagende, inden de kunne beslutte sig til at være med; det samme har overalt i England været Tilfældet ved enhver Forening, inden den har arbejdet sig igjennem Børnesygdommene. Medlemsantallet har ved en temmelig ligelig Af- og Tilgang i det sidste Halvaar holdt sig omtrent usforandret ved 170, men ifkun ca. 100 af disse kunne betragtes som virkelige Medlemmer, medens de 70 enten aldeles ikke kjøbe ved Foreningens Udsalg eller kjøbe høist ubetydeligt der. I de tre Fjerdingaar er der solgt Varer for ialt 6486 Rd. 3 Mk.; Medlemmernes samtlige Indskud til 1 August var 1328 Rd. 4 Mk., hvoraf dog atter var uddraget 343 Rd. 1 Mk.; efterat alle Udgifter ere afholdte og 5 % Rente er tilskrevet for hvers Indskud samt det ved Foreningens Bedtægter Bestemte er henlagt til Reservecapital og Oplysning, er der tilskrevet Medlemmerne som Dividende paa deres Kjøb 404 Rd. 1 Mk., hvilket altsaa udgjør Udbyttet i tre Fjerdingaar af deres indskudte Driftskapital 985 Rd. 3 Mk. (1328 Rd. 4 Mk. ÷ 343 Rd. 1 Mk.) foruden den jævnligt beregnede Rente 5 % p. a.; det giver i et heelt Aar mellem 50 og 60 % af

deres Sparestillinger; det er dog ingen daarlig Sparekasse. Flere Arbeidere have udtalt deres Glæde over, at medens de ellers have pleiet i Vinterens Løb at sætte en heel Deel Gjæld, som de maatte arbejde en stor Deel af Sommeren for at afbetale inden de kunde begynde at samle lidt til sig selv, saa have de nu sidste Vinter betalt contant Alt, hvad de have kjøbt og have altsaa begyndt Foraaret uden Gjæld og endda havt staaende i Foreningen opsamlet 10 à 12 Rd., og der har været dem, der have forfikkret, at de aldrig før have eiet saa mange Penge paa eengang siden de fik Familie. For Enkelte har det jo været svært at holde ud den første Vinter at betale alle deres Fornødenheder contant, men de have da havt den store Fordeel at de have i Foreningens Kasse kunnet laane deres egne Penge, og blev der i sidste Vinter paa denne Maade udlånt circa 150 Rd.

Ihvorvel vi endnu ikke have store Resultater at opvise, ere de dog vel i Forhold til Midlerne store nok til at bevise Principets Rigtighed og den Bei, her ligger aaben for Alle, der ville benytte den til at reise sig op. I ethvert Tilfælde har den indvundne Erfaring fuldkommen bekræftet den Overbeviisning hos mig, hvormed jeg her begyndte Sagen, navnlig i tre Hovedpunkter:

1) at det er en Sag, som tiltrods for al Modstand vil bryde frem overalt, og bane sig sin Bei ved sin egen overbeviisende Magt; jeg var vis paa, at den ogsaa her i Landet vilde komme frem, hvad enten vi begyndte den her i Thisted eller ikke, men jeg havde neppe haabet hvad nu er skeet, inden Udløbet af 9 Maanedes at see idetmindste 10 andre lignende Foreninger at reise sig i vort lille Land.

2) at der med Hensyn til saadanne Foreningers heldige Fremgang aldeles ikke er nogen Forskjæl paa England og Danmark; naar blot Medlemmerne selv ville, kan der her opnaaes akkurat de samme Resultater som allerede ere vundne der. Der er ingen af de mange engelske Foreninger, hvis Historie jeg kjender, som har havt en mere lovende Begyndelse end vor.

3) at Arbejderforeningerne ikke tilføie Handelsstanden nogen Skade, der er Snakken værd. Jeg skal ophvise om, at i disse 3 Hjerdingaar er der i vor Forening solgt saadanne Artiffler, der henhøre til Colonialfaget, for ialt 2837 Rd. 4 Mk. 8 Sk., omtrent det samme Beløb, hvorfor der er solgt Rugbrød; en saadan Omsætning skal vist ikke gribe forstyrrende ind i Handelsforholdene og kan intet have at betyde i Sammenligning med de mange ikke mere privilegerede Handlende, der aarlig etablere sig og hver især drage en langt større Deel til sig af Thisted Kjøbstads Handel.

Vor Forening har nylig for 10,400 Rd. kjøbt en af Byens anseeligste, smukkeste og bedst beliggende Kjøbmandsgaarde, hvorved den har opnaaet at komme et væsentligt Skridt videre frem mod sit Formaal, idet den nu til Vinter vil have sit eget Forsamlings- og Læselokale, hvor Medlemmerne kunne paa en nyttig og behagelig Maade tilbringe deres Fritid om Aftenen, og paavirke hverandre i den Retning, som Foreningen styrer.

Kassererens ovennævnte Regnskapsprotokol føres saaledes:

Indtægt.													Udgift.																				
Tert.		Den egentlige Kasse.			Medlemmernes Indskud.			Af Udsalget.			Diverse.			Tert.		Den egentlige Kasse.			Varer.			Omkostninger ved Varernes Salg.			Inventarium.			Udbetalt Medlemmerne.			Diverse.		
		Rd.	ℳ	β	Rd.	ℳ	β	Rd.	ℳ	β	Rd.	ℳ	β			Rd.	ℳ	β	Rd.	ℳ	β	Rd.	ℳ	β	Rd.	ℳ	β	Rd.	ℳ	β	Rd.	ℳ	β
1. Mai.	Afleveret af Udsalget	150	"	"				150	"	"				2. Mai.	N. N. Regning for Varer	87	5	8	87	5	8												
4. =	do. do.	130	"	"				130	"	"				3 =	Stipper Jensen for Fragt.....	2	3	12	...	...	...	2	3	12									
6. =	Opkrævet i S. Dvarteer 3 Rd. 4 ℳ 8 β ..													= =	Lars Olsen for Kjørsel	"	4	"				"	4	"									
	do. D. do. 4 = 2 = " = ..													5 =	Kjøbt en Vægt	9	"	"							9	"	"						
	do. B. do. 5 = 1 = " = ..													7 =	N. N. ved Udtredelsen	5	3	9										5	3	9			
	do. N. do. 3 = 5 = 8 = ..	17	1	"	17	1	"							= =	Udsælgeren 1/4 Lars Løn	75	"	"				75	"	"									
														= =	1/4 Lars Huusleie	30	"	"				30	"	"									

Kassererens Varebog føres paa følgende Maade:

Naar forskrevet.	Naar modtaget.	Emballage.		Tert.		Indkjøbspris.			Tillæg for Fragt, Porto etc.			Udsalgspris.		
			Mrk. og Pris.			Rd.	ℳ	β	Rd.	ℳ	β	Rd.	ℳ	β
3. Mai.	8. Mai.	1 Fab.	TA. 9 ℳ.	1434 ℳ St. Croix Suffer ÷ 2% til Udsælgeren, Netto 1405 1/2 ℳ à 16 β (Udsalgspris)		214	4	8	4	1	12	234	1	8
4. "	10. "	"	"	15 Toppe Melis, 174 ℳ, Netto 170 1/2 ℳ à 24 β		36	2	8	"	5	14	42	3	12
"	11. "	"	"	4 Skpr. Byggryn (saas hos Mølleren paa Stedet)		5	"	"	"	"	"	5	4	"
12. "	16. "	5 Sætte.	P. 25 ℳ.	Flormeel		77	3	"	1	1	3	87	1	2

Sekretairens Hovedbog er indrettet efter følgende Exempel:

Anders Larsen.

Credit.														Debet.						
1867.		Indestaaende ved Dvartaleis Bez- gynndelse.			Rente à 5%.			Senere Indskud.			Dividende paa Kjøb.			Tilsammen.						
		Rd.	ℳ	β	Rd.	ℳ	β	Rd.	ℳ	β	Rd.	ℳ	β	Rd.	ℳ	β		Rd.	ℳ	β
1. Januar.		7	"	8	"	"	8	2	"	"	1	1	6	10	2	6	(Her anføres hvad Vedkommende, efterat have faaet sine efter Vedtægterne bestemte 25 Rd. indskudte, faaer udbetalt.)			
1. April.		10	2	6	"	"	12	2	2	"	1	5	4	14	4	6				
1. Juli.		14	4	6	"	"	16	4	4	"	1	6	5	15	5	0				

Appendix

List	Description	Per cent			Percentage		
		1	2	3	4	5	6
1	Amount of interest	100					
2	Amount of principal	100					
3	Amount of interest						
4	Amount of principal						
5	Amount of interest						
6	Amount of principal						
7	Amount of interest						
8	Amount of principal						
9	Amount of interest						
10	Amount of principal						

List	Description	Per cent		Percentage	
		1	2	3	4
1	Amount of interest	100			
2	Amount of principal	100			
3	Amount of interest				
4	Amount of principal				
5	Amount of interest				
6	Amount of principal				
7	Amount of interest				
8	Amount of principal				
9	Amount of interest				
10	Amount of principal				

List	Description	Per cent		Percentage	
		1	2	3	4
1	Amount of interest	100			
2	Amount of principal	100			
3	Amount of interest				
4	Amount of principal				
5	Amount of interest				
6	Amount of principal				
7	Amount of interest				
8	Amount of principal				
9	Amount of interest				
10	Amount of principal				

